

RODNA GRUDA

ILUSTRIRANA
REVIJA
SLOVENSKE
IZSELJENSKE
MATICE

RODNA GRUDA izhaja
v Ljubljani, pošiljamo jo
v šestintrideset držav

5 • maj • 1965

Ljubljana pozdravlja osvoboditelje

Enote narodnoosvobodilne
vojske prihajajo v Beograd

RODNA GRUDA izdaja Slovenska izseljenska matica v Ljubljani. Izhaja dvanajstkrat na leto. V poletnem času izideta dve številki skupno. Letna naročnina za prekomorske dežele je 4 dolarje. Poština plačana v gotovini. Ureja šestčlanski uredniški odbor. Glavna in odgovorna urednica

ZIMA VRŠČAJ

Ured. **INA SLOKAN**. Oprema: Spela Kalin, Sašo Mächtig, Peter Skalar. Uredništvo in uprava: **RODNA GRUDA**, Ljubljana, Cankarjeva 1/II. Nena-ročenih rokopisov in slik ne vračamo. Čekovni rač. pri NB 600-12-61806-250-45. Tisk tiskarne »Toneta Tomšiča« v Ljubljani.

★ **Pismo Slovincem po svetu**

**ob dvajsetletnici zmage nad
fašizmom in osvoboditve
narodov Jugoslavije**

V maju letošnjega leta in vse leto oživljamo na svečanih proslavah konec vojne in zmage naprednega sveta nad fašizmom pred dvajsetimi leti. Mi v Jugoslaviji proslavljamo še posebej osvoboditev jugoslovanskih narodov in ustanovitev nove države, ki je postavila temelje za takšno skupnost jugoslovanskih narodov, da zagotavlja slehernemu izmed njih enakopraven razvoj, delovnemu človeku pa upravljanje vseh družbenih dobrin.

Na teh številnih in raznovrstnih praznovanjih, ki se jih množično udeležuje staro in mlado, se srečni zbiramo vsi preživeli, ki smo takrat sodelovali v borbi za osvoboditev naše dežele.

V teh svečanih dneh, na teh lepih proslavah, v tem našem veselju pogrešamo vas, ki ste sodelovali z nami. Čeprav ste bili daleč, ste bili s srcem pri nas. Vi vsi, ki ste sodelovali v raznih organizacijah in odborih za pomoč Jugoslaviji, med drugim v Združenem odboru južnoslovanskih Američanov, Jugoslovanskem pomožnem odboru in njegovi Slovenski sekciji, Slovensko-ameriškem narodnem svetu, v Ameriškem odboru za pomoč Jugoslaviji, v Svetu kanadskih Južnih Slovanov za pomoč svobodni Jugoslaviji v Kanadi, v Koordinacijskem odboru za pomoč Jugoslaviji v Argentini, v Komiteju narodne osvoboditve nove Jugoslavije z njegovimi pododbori v Franciji, v odboru za zbiranje pomoči naši deželi v Avstraliji in v podobnih odborih v Egiptu in drugih deželah, vsem vam prisrčna hvala in vse naše priznanje. Domovina vam je za vaše sodelovanje hvaležna. Onim, ki so s svojo besedo in ugledom pripomogli k temu, da je svetovna javnost pravilno ocenjevala takratni položaj v Jugoslaviji, kakor tudi tistim, ki so gmotno prispevali za naš boj. Vse priznanje domovine zlasti onim, ki so se vključili kot partizani v prekomorsko brigado in se borili v njej za osvoboditev slovenskega naroda. Med njimi so nekateri tudi padli.

Vse priznanje tistim, ki ste se borili kot pripadniki enot zavezniških armad

Člani prve narodne vlade Slovenije, ki je bila sestavljena v Ajdovščini 5. maja 1945

v bojih proti fašističnim silam, kakor tudi tistim, ki ste trpeli in hirali v zaporih in taboriščih. Premnogi izmed vaših svojcev so dali svoja življenja. Slava jim.

Naše ljudstvo je hvaležno in daje priznanje vsem tistim, ki so takoj po vojni v veliki delovni vnemi zapustili dežele, kjer so prebivali toliko let, in se vrnili v osvobojeno Jugoslavijo, da bi ji pomagali iz ruševin in jo pomagali zgraditi na novo. Hvaležni so onim, ki so pošiljali našim bolnicam in drugim socialnim ustanovam razne instrumente in drugo. Naši narodi dajejo hvaležno priznanje vsem onim, ki so ves čas po vojni ob vsaki večji elementarni nesreči zbirali in pošiljali denarne prispevke za prizadete.

Zato je prav, da vam ob dvajsetletnici osvoboditve in graditve Jugoslavije izrečemo hvaležnost in priznanje, ker ste sodelovali tako pri njeni osvoboditvi kakor tudi pri graditvi, čeprav živite v tako različnih deželah po svetu. Prav to dejstvo pa je toliko pomembnejše za današnji čas, ko je mir spet tako zelo ogrožen. Kakor nas je pred dvajsetimi leti, čeprav smo živeli v tolikih deželah, družil boj za zmago nad fašizmom, tako naj nas družijo danes dragoceni cilj — ohranitev svetovnega mira. Zato se Slovenci širom po svetu vneto zavzemajo za mir med narodi, kjerkoli živimo. Naj nas še tesneje družijo ta skupni cilj!

Obžalujemo, da vas ni med nami zdaj; pričakujemo pa vas pozneje, poleti. Sprejeli vas bomo toplo in prisrčno. Proslavili bomo skupno našo veliko obletnico, ko boste med nami.

Glavni odbor
Slovenske izseljenske matice
zanj: predsednica
Zima Vrščaj

Pa smo le dočakali

Odlomek iz zbornika »Dvajset let v svobodi«, ki je letos izšel v Ajdovščini

Spomin na dan pred dvajsetimi leti, ko je bila v Ajdovščini sestavljena prva slovenska vlada. Prva v vsej naši zgodovini. Tedaj smo v Slovenskem Primorju že uživali svobodo, medtem ko Ljubljane in mnogih drugih slovenskih krajev še ni zapustil okupator. Primorcem je bilo v posebno zadoščenje, da je bilo rojstvo nove vlade prav na njihovih tleh, ki jih je več kot četrt stoletja ugnetal fašizem.

Težko bi bilo opisati, kaj je tiste majske dni, ko se je narava odevala v zelenje in cvetje, čutil vsak izmed nas. Tudi mi smo se prebudili v novo življenje. Morda je le redkokdo pomislil na to, da je bilo to prebujenje po dolгих stoletjih, odkar smo prišli pod tujo oblast. Tiščali so nas jarmi, zdaj milejši zdaj trši, a najtrši v zadnjih dveh desetletjih pod fašizmom. Prvi majski dnevi, ki jih imam v mislih, so za nas pomenili konec dolge dobe odvisnosti, dokončno svobodo, ko bomo lahko sami odločali o svoji usodi. A četudi se tega ni zavedal vsak izmed nas, je bilo že zadnjega četrt stoletja dovolj, da so ob novi zarji vsi obrazi sijali od sreče in so se oči z zaupanjem upirale v prihodnost.

Živo se spominjam razgovora treh ženic, ki sem mu bil tiste dni priča na cesti pri Vipavskem Križu. »Pa smo le dočakali!« so vzklikale. »Dolgo je bilo, težko je bilo, a smo le doživeli.« Uživale so ob misli, da lahko svobodno plapolajo slovenske zastave, da se lahko svobodno razlega slovenska pesem, da se lahko svobodno izražajo v svojem jeziku. »Da bi le trajalo!« so dostavljale v rahlem dvomu, ker še niso upale do konca verjeti v svojo srečo. Tako je takrat čutilo in govorilo vse primorsko ljudstvo.

France Bevč

V prvem jutru svobode

V Ljubljani: vsi domovi, vsa sreča so čakala

Živo, kakor bi bilo včeraj, se še spominjamo. Čakali smo, trepetaje upali. Dan se je počasi sklonil v noč, v nemirno noč, ki smo jo v Ljubljani nekateri preždeli v zakloniščih, mnogi pa pri najrazličnejših opravkih. Za skrbno zastrtimi okni so živo gorele luči. Čakali smo, se drug drugemu včasih skrivnostno nasmehnil. Vse

je bilo pripravljeno... Že nekaj dni prej so bile zbrane cigarete; od skromnih zalog je vsak rad prispeval, vsaj po eno ali dve. Zdaj so čakale, zavite in skrbno skrite, zanje, za partizane. Za naše fante in može, za naša dekleta, ki pridejo. Po žličkah je bila zbrana za-bela, jajčka, mleko, moka in skrivaj spečeni kolački. Pa vina je bilo v steklenicah, le od kod se je zbralo vse to v tej ubogi, izhirani Ljubljani? Pa zastavice in napisi z navdušenimi gesli. Več tisoč rok je lepilo zastavice, pisalo gesla in tvegalo, da umirajoča, pobesnena zver prav pred svojim koncem še zadnjikrat zamahne s svojo uni-čujočo šapo...

Vrtovi so ozeleneli kot vsako leto v maju, a kako skromno se nam je zdelo vse to. To drobno, nežno majsko cvetje. Mi bi želeli rož, polna naročja rdečih rož, da bi z njimi obsuli tako težko pričakovane osvoboditelje.

Ljubljana, ki je bila skozi vsa vojna leta žarišče aktivnega od-pora, je pripravljena čakala.

V številnih domovih je v omarah čakala obleka in perilo, vse oprano, skrbno zlikano in pokrpano. Družine so čakale svojih, da se vrnejo z borci, saj je bila skoraj polovica Ljubljančanov med par-tizani.

Ob prvem svitu smo tekli k oknom in prisluškovali v tišino porajajočega se dne... Tedaj smo zagledali nekoga, ki je hitel sredi ceste in na ves glas klical:

»Ljubljančani, razobesite zastave! Gredo! Gredo!«

Okna so se odpirala drugo za drugim. Nato je Ljubljana za-kipela, se spremenila v pisano preprogo. Zaplapolale so zastave, zastavice, z oken se je vsipalo cvetje. Med partizansko pesem so se mešali veseli vzkliki, smeh, smeh, na katerega smo že skoraj po-zabili.

Vse mesto, vsa dežela, vsa Slovenija, je slavila osvoboditev in konec vojne...

Po Dolenjski cesti proti velikemu cilju

Milan Ciglar, borec, ki je sodeloval v zadnjih bojih za osvobo-ditev Ljubljane, pa se spominja:

»Ko smo po Dolenjski cesti korakali proti svojemu velikemu cilju, nam prav zares ni bilo všeč, da prav mi, ki smo imeli v samih borbah za Ljubljano najhujše izgube, korakamo v osvobojeno mesto med zadnjimi. Prehiteli so nas na kolesih, kamionih, vozovih vsi tisti, ki so še prejšnjega večera čakali, da jim odklenemo mestna vrata in pripravimo prosto pot. Še naši brkati kuharji so nas pre-hiteli. — Nekje preko Barja ali kje, so našli prosto pot in nas pri-čakali vsi nasmejani, s svojo sajasto in osmojeno ropotijo, naloženo na lojtrske vozove, na Karlovškem mostu.

Ljubljana, vsa v pesmi, cvetju, zastavah in veselju. Res lepo nas je pričakala, prav tako, kot smo si to partizani tolikokrat pred-stavljali, se o tem menili in želeli. A tam pod Orljami pa dalje v Suhi krajini in na Kočevskem so ostale neme priče našega posled-njega pohoda v svobodo in mir... Morda je bilo tedaj naše veselje preveliko in smo na to prekmalu pozabili? Ko smo korakali prek Karlovškega mostu, se mi je zdelo, da je padel čez nas ogromen zastor, ki je pomenil konec velikega dejanja.«

Že ob 8. uri prvi izvod Slovenskega poročevalca

»Kake tri tedne pred koncem vojne,« se spominja Cene Jeršek, bivši tiskar, »smo natisnili v Blasnikovi tiskarni, kjer sem bil takrat zaposlen, več deset tisoč slovenskih in rdečih zastavic. Hranili smo jih kar sredi tiskarne v velikem kupu, čeprav bi nas lahko stalo glavo, če bi jih sovražnik odkril. Natisnili smo tudi proglas »Ljub-ljana pozdravlja« in slike maršala Tita, ki jih je izdelal akademski slikar Evgen Sajovic. Kak teden dni pred prihodom naših v Ljub-ljano sem prejel rokopise za slavnostno številko »Slovenskega poro-čevalca«. Prispevke so napisali naši književniki in pesniki — Oton

Ivan Minatti

Čez Kras

*V rdeče resje
se zaganja jug
in kot razpenjen val
hrumi prek kraških skal.
Razklani bori
se v kipenju struj
krive do tal.*

*Jutranja zarja
pljuska nam v obraz,
v razpetih pajčevinah
rosa se svetlika.
Razigrano, kot gre fant
k dekletu v vas,
se naša četa
čez viharji Kras pomika.*

*Objestni smo sprožili
zadnje strele v zrak.
Na pot — v slovo —
nam veter divje požvižgava.*

*Kako je svetlo sonce
in brezkončen svod...
Nad nami kot labod
ves puhast, bel oblak
v sinjini plava.*

France Filipič

Talci

(iz nagrajene zbirke: »Za žejne oči«)

*Tu se je ustavil naš korak,
tu je svinčeni dež prepasal
deblo našega življenja
in cvetovi krvavih valov
so nam tu zagrnili
čelo,
nastavljeno poljubo smrti.*

*Tu smo z zaprtimi očmi
uzrli veliko svetlobo,
tu smo z vajeti poguma
obrzdali krik bolečine,
odprti za smrt
in za poslednji
tesnobni trepet.*

*Ni nas noč izbrisala
s črnimi prsti
z ogledala
včerašnjega dne,
tu stražimo
kot neminljiv spomin
na stopnišču tihe samote.*

Župančič, Josip Ribičič, Kobler in drugi. Zvečer, 7. maja smo začeli rokopise staviti. To sta delala v nočnih urah za zatemnjenimi okni dva strojna stavca.

Sovražne patrulje so hodile po cestah in vsevprek streljale na ljudi, ki niso bili po policijski uri v stanovanjih, streljale so celo na otroke, ki so se igrali na vrtu.

Okoli desete ali enajste ure sem zagledal plamen na Gradu. Topovi so umolkneli, Nemci so zažgali neko barako. Kmalu zatem sem zagledal ogenj tudi na gorenjski strani, menda na starem vele-sejmu. Zdaj sem vedel, da že minevajo zadnji trenutki suženjstva. Odšel sem v stanovanje. Vso noč nismo mogli spati. Pogovarjali smo se o svobodi, ki je trkala na duri.

Nekako ob pol šestih zjutraj se je pripeljal moj brat s kolesom in na ves glas zakričal: »Konec je vojne!« Ljudje so drli na cesto, nastalo je nepopisno veselje.

Brž sem zajahal kolo in se odpeljal v tiskarno. V tekst sem vstavil samo prava imena avtorjev člankov, nato pa smo stavek zlomili in ga dali v tisk. Nekako ob osmih smo prve številke »Slovenskega poročevalca« že odnesli v štab...«

Kar v zrak so me metali od veselja

»Zvečer osmega maja 1945 je naš komandant poslal tričlansko patruljo proti Ljubljani, ki naj bi poizvedela, če se sovražnik zares umika... plazili smo se po trebuhu meter za metrom... domobranci in Nemci so se umikali... pri Karlovškem mostu je bilo že mnogo ljudi, ki so nas navdušeno sprejeli. Mene so kot najmlajšega dvignili na roke in me metali v zrak.«

To je bilo iz četrte šolske čitanke, ki ga v šoli večkrat bere tudi Srečko Papič. Zanj so te vrstice še bolj zanimive zato, ker jih je napisal in doživel njegov oče Lojze Papič, ki so ga partizani bolj poznali pod imenom Topič.

Kaj vse sem že slišal o Lojzetu Papiču? V časopisih iz vojnih let sem bral oglas, da starši poizvedujejo za dvanajstletnim fantom Lojzetom Papičem iz belokranjske Bereče vasi, potem sem videl njegovo sliko v nemškem časopisu Signal. Nemci so ga nekoč slikali v zasedi in pod sliko napisali »mladi jugoslovanski bandit«, sliko mladega partizana Lojzeta Papiča sem videl na naslovni strani knjige partizanskih zgodb.

Kot partizanski kurir, poznejši neustrašen mitraljezec, je bil Lojze Papič med partizani zelo priljubljen. Seveda, šele 12 let je bil star, ko je odšel v partizane in — v osvobojeno Ljubljano je prišel med prvimi.

Danes je Lojze Papič kapetan Ljudske milice in se ukvarja predvsem s prometnimi zadevami. Njegova slika še danes visi v ljubljanskem muzeju in njegovi trije sinovi Zdravko, Lojzek in Srečko se večkrat ustavijo pred njo.

— Skorajda ne vem, kaj je mladost — pripoveduje po mnogih letih borec Lojze Papič: — Čisto drugačno osnovno šolo sem obiskoval, kot jo obiskujejo moji trije sinovi. Vesel sem tega, kajti ti fantje bodo vsaj vedeli, kaj je mladost.«

Zmerom bo ostalo v spominu

»Zmerom mi bo ostala v spominu pot v Kranj,« se spominja Franc Sodja. »Avto, v katerem sem se peljal, je bil ves zasut s cvetjem. Vozili smo se po samem cvetju, vsi ljudje so bili ob cesti, vsi so kričali, vzklikali in mahali z rokami, kar Gorenjci redkokdaj delamo...«

In še spomin Danijela Štirna, ki je kot otrok živel na Primorskem:

»Tiste dni smo vsi vznemirjeni pričakovali prihod resnične svobode. Približevala se je naša mlada jugoslovanska vojska na svojem zmagovitem pohodu.

s p...ko ugotavljamo t...da generacija predstavlja
/0...v borcev naše nara...svobodilne vojske in par-
tiz...ov

z govora tov. Tita na 1. kongresu usaoj

Osvoboditelji so v sosedni vasi, je završalo proti večeru. Mrzlično smo se pripravili na sprejem. Okrasili smo hiše z zelenjem. Otroci smo imeli pripravljen pozdravni govor. Stali smo postrojeni, eden s cvetjem v rokah. Toda padel je mrak in morali smo, malce razočarani, spat. Pozno ponoči so vaščani postavili lep slavalok.

Pred zoro pa so vse iznenadili ustaši, ki so prišli z nasprotne strani. Razkačeni so z nasajenimi bajoneti razgnali ljudi, da so porli mlaje. Vse so razbili, razcefrali Titovo sliko, vse razmetali in grozili s pokolom.

Nenadoma je na hribu zaregljal mitraljez. Nastala je zmeda. Ustaši so poiskali za vasjo med skalami zaklon in srdito je zaprasketalo. To so bili poslednji krči sovražne vojske. Toda na vrhu golega hriba so partizani, prezirajoč smrt in sovraga, plesali kolo in peli. In ne dolgo na to so bili pri nas. Prinesli so svobodo!

Vse, kar smo prej pripravili v pozdrav ob svidenju, je odpadlo. Vse je postalo preprosto, prisrčno, nepotvorjeno. Bilo je svečano!«

1 | 2

Pozdrav svobodi

Mitraljezec Lojze Papič (prvi od leve) je bil najmlajši partizan, ki je v jutru svobode vkorakal v Ljubljano. Na sliki spodaj njegovi trije sinovi

Vrnitev

(Iz Romisarjevih zapiskov)

Poslovil sem se od tovarišev Efenka, Stanteta, Mikliča, Pelka, Kunca, Primožiča, Mendoza, Slamiča, Turnherja in drugih, s katerimi sem preživel mnogo težkih in lepih dni v borbah in pohodih po širni slovenski deželi.

Kljub zmagoslavnemu razpoloženju me je ob odhodu iz vojske bolela izguba Koroške, za katero smo toliko pretrpeli.

Se enkrat sem se ozrl v tiho koroško jezero, lepe mirne vasi in dobre ljudi, še enkrat sem se ozrl v lepoto koroških gora.

Soferju sem dejal: »Dopoldne greva v Celovec zadnjič obiskat Šercerjevo brigado, popoldne pa jo bova mahnila na Notranjsko, da si za nekaj ur ogledam rodno vas.« Ko sva opravila v Celovcu, sva šla še na Gosposvetsko polje, kjer so stražili borci Šercerjeve brigade. Ob nekem lepem vrtu sva se ustavila. Natrgal sem poljskih rož in si jih vtaknil v torbo. Popoldne sva šla čez Železno kapljo, Ljubelj in se spustila po lepi Gorenjski. Vsi vrtovi so bili v pomladnem cvetju, ljudje so stali vsi praznični na križiščih in veselo pozdravljali naše borce. Pozno v noč je bilo, ko sem se spuščal izza Varha po ozki cesti v dolino. Mesec je tiho plaval nad Snežnikom in obseval spečo pokrajino, ki je bila kot izumrla.

V Danskem logu so slovesno šumele smreke kot v pozdrav svobodi in domačemu človeku, ki se vrača. V domači vasi smo se ustavili pred Grgorinovo hišo. Grgorin Franc in moj hrabri zvesti kurir sta odhitela pozdravit svoje domače. Počasi sem stopal po klancu navzgor. Koraki so čudno odmevali v tiho, lepo cvetočo pomladno noč. Obstal sem pred rodno hišo na koncu vasi. Hiša je bila prazna, kot bi izumrla. Sel sem na šentmartinsko pokopališče, ki leži nasproti naše hiše. Obstal sem sredi pokopališča pred zapuščenim grobom svoje matere. Vzel sem iz torbe šop poljskih rož, ki sem jih natrgal na Gosposvetskem polju. »Tebi, draga mati, sem prinesel rož, ki sem jih še danes natrgal v deželi, ki jo bomo sedaj pustili tujcem. Prinesel sem ti rož iz tiste dežele, o kateri si pripovedovala toliko lepega.« Stoletna sosedova lipa pod pokopališčem je slovesno šumela uspavanko vsem domačim in borcem, ki mirno spe na šentmartinskem pokopališču. Zapustil sem pokopališče in zavil na sadni vrt, ki je bil ves v cvetju. Mesec se je nagnil globoko nad Ogulje in osvetil ves vrt, da je bil kakor stkan iz samih srebrnih desetih. Obstal sem pri košati hruški. Pred oči so mi prišli številni borci in borke, ki so padli na raznih krajih naše dežele. Pred oči mi je prišla hrabra komisarka Nataša z vihrajočimi lasmi in z lepim pogledom, kako hiti v domačo vas, kamor pa ni prišla. Pred oči mi je prišel hrabri komandant Ronko, ki je ostal na Graški gori. Mimo mene se prihajali drug za drugim borci, komandanti in komisarji, ki sem z njimi delal, živel in se boril. Pugačev, Slajpah, Mirko Prodnik, Gašper, Gostilna in cela vrsta znanih mitraljezcev, ki jih ne bom nikoli več videl...

Dolgo sem stal na samotnem domačem vrtu in premišljeval. Zažarela je zora nad strmo Racno goro, mesec je počasi lezel za Ogulje, dan se je delal. Zapeli so ptiči, zaščebetali so vrabci v gostih krošnjah stare hruške. Više na Ulaki se je oglasila kukavica, jata vran je krakajoč zletela čez vrtove in polja, tja proti temnemu Snežniškemu gozdu. Gledal, užival in občudoval sem po dolgem času vso lepoto majskega jutra v domačem kraju. Hkrati me je stisnilo pri srcu to, da nikoli več ne bom videl toliko dragih tovarišev, znancev in prijateljev, ki so ostali po raznih krajih naše slovenske dežele.

Tak je bil moj zadnji dan partizanskega življenja in prvi dan srečanja z lepo, gozdnato Notranjsko. Tako sem se vrnil iz vojske v rodno vas in na domači vrt, ki je bil ves v majskem cvetju...

Skozi spomine in sedanjost

V partizanskih krajih

Z Gorazdom se po vojni še nisva srečala, da ne bi povpraševal: »Ti, kako je kaj tam doli pri vas? Veš, v tistih partizanskih vaseh, kjer smo se bojevali pred vojno: Dolenjske Toplice, Podturen, Podhosta, Rog, Stare žage pa do Bele krajine? Letos mineva dvajset let, odkar smo odložili orožje...«

»Kaj ti bom razlagal. Pridi, pa obišči te kraje, in seve ljudi. Veseli te bodo.« Pridem, je obljubljal vrsto let. Resno sem dvomil, če bo kdaj prišel.

Prve dni letošnje pomladi pa me je presenetil v pisarni: »Tu sem! Obljubil si, da bova šla skupaj na obisk mojih dragih krajev, ki jih imam vedno v spominu.« — Obljubil sem in tudi grem. Da bo šlo hitreje, kar s svojim avtom.

Medtem ko sva se v gostem prometu počasi prebijala v Kandijo na Partizansko cesto, je Gorazd radovedno ogledoval Novo mesto: »Ti, pa ni napačno to vaše mesto. Med vojno sem ga gledal le iz daljave. Zdi se mi, da je močno naraslo?« — Mhm, je — sem dejal: Pred vojno je imelo 3500 prebivalcev, danes jih ima deset tisoč in samo nekaj manj delovnih mest v tovarnah, podjetjih, zavodih in ustanovah.

Gorazd je nekajkrat zbrisal šipo na avtu, da je bolje videl ven: »O, glej, cesta je asfaltirana. Kaj, tudi hmelj raste na Dolenjskem. Kaj pa je tisti kolos na levi strani Krke?« — Komaj sem sproti tešil njegovo radovednost. Cesta je asfaltirana po dolini Krke do Ivančne gorice in odcep do Dolenjskih Toplic. Hmelja imamo kar precej in lep pridelek daje. Tisto na levi strani Krke je NOVOLES. Pred vojno le žaga, sedaj še trije predelovalni obrati. Okoli 800 zaposlenih.

Stoj, v Vavti vasi sva. Zavila bova malo s ceste na levo. Da prav imaš, na pokopališče.

Na skupnem grobu padlih partizanov in ob ogledovanju kozolca pri pokopališču, kjer se na stebrih še vidijo sledovi krogel od streljanja zajetih Podhostčanov 16. avgusta 1942, so utihnili vprašanja in odgovori. Nemo sva stala z bolečimi spomini v srcih; tu počivajo naši tovariši. Skupaj smo šli v boj za to, kar imamo danes. In tistih šestnajst mož in fantov iz Podhoste ter Meniške vasi. Polovili so jih, celo noč mučili, drugi dan po vrsti privezali za te stebre in postrelili. Čemu? Samo zato, ker so hoteli biti na svoji zemlji svobodni gospodarji.

Spet na cesti. Gorazdu so se oči ustavile na novem mostu v Vavti vasi, na novem stanovanjskem naselju v Straži, ki se je zrcalilo v bistri Krki, na novih domačijah, na avtomobilih pred njimi, na ličnih zidanicah pod Straško goro. Za veliko stavbo z industrijskim tirom sem mu moral povedati, da je skladišče.

»Evo jih Dolenjskih Toplic! Dvainpetdesetega sem bil tukaj na proslavi brigad. Le bežno sem si ogledal lahko Toplice. Preveč je bilo srečanj s soborci...« Na vsakem vogalu v Dolenjskih Toplicah, nova vprašanja in novi odgovori: »Da, Topličani razumejo resnost turizma. Obnovili in nadzidali so zdravilišče, zgradili zunanji bazen, uredili cesto, nov most, parke, trgovine, zasebne hiše. Pri zasebnikih gost vsak čas dobi sobo; rastejo vikend hišice. Poglej domačijo prvoborca Toneta Staniše. Sobe oddaja gostom in še garažo. Takih je v Toplicah čedalje več. Okoli sto opremljenih sob je pri zasebnikih na voljo gostom. V Pelkotovi hiši v pritličju je muzejska zbirka. Vredna ogleda, vendar ob drugi priliki.

»V Podhosto bi šel rad,« je dejal Gorazd in »Fičo« je ubogljivo zavil na desno med novim naseljem Dol. Toplic, same lične hiše, vmes vikendi. Skozi Meniško vas spet mimo novih domačij, še čez most in pred nama je Podhosta. H komu najprej? »Je Goršetova mama še živa?« — Je! Potem k njej.

V Ajdovščini

Clani vrhovnega plenuma OF na bazi 20 v Kočevskem rogu oktobra 1943. Od leve: Fran Svetek, dr. Maks Snuderl, Josip Jeras, inž. Dušan Serbec. Sede: akad. slikar Božidar Jakac in njegova žena Tatjana. Med njima sedi šef zvezniške vojaške misije pri glavnem štabu NOV major William Jones

Vprašanje

Sovražna patrolja je prišla mimo kmetice, ki je delala na njivi, in jo vprašala:

»Mati, ali ste videli kaj naših?«

»Videla.«

»So šli tod mimo?«

»Tekli so.«

»Za partizani?«

»Pred partizani!«

Na pomoč!

»Giovanni, en partizan je tu!«

»Pusti ga, naj gre k vragu!«

»Saj bi ga, pa on mene ne pusti!«

Pomota

Nekega jutra, ko je bataljon še spal, je izvidnica sporočila, da se bliža sovražnik. Medtem ko so se partizani v naglici oblačili in obuvali, je Jaka opazil, da si novinec, ki je spal zraven nje, oblači njegov suknjič. Vpraša ga:

»Tovariš, ali si morda ti desetar Jaka?«

- 1 Partizanska mamica Alojzija Goršetova
- 2 Dolenjske Toplice
- 3 Prav dobro se še vsega spominjam, — pripoveduje Karel Turk iz Podturna, ki je preživel internacijo na Rabu
- 4 To so poti in kraji, ki so jih partizani dobro poznali

1 3 | 4
2

Zagovor

Korl se ni hotel nikoli preveč pretegniti. Nekoč sta bila s partizanom Srno določena, da nanosita v kuhinjo vodo iz bližnjega studenca. Srna je nosil dve vedri vode hkrati, Korl pa samo eno. Pa mu slednjič reče kuhar Luka:

»Čuj, Korl, zakaj ne nosiš tudi ti po dve vedri hkrati kot Srna?«

»Seveda,« odgovori Korl, »ko je pa prelen, da bi hodil po dvakrat!«

Triinosemdesetletna Goršetova mama, simbol slovenske matere, je sedela pri peči. Ob njej na steni fotografija petih zastavnih sinov, petih padlih sinov — partizanov, petih bolečin ostarele matere...

»Tako rada vidi, če jo obišče kdo od starih partizanov,« je povedala hčerka, ki sedaj skrbi zanjo. Da njo, triinosemdesetletno Goršetovo mamo, mater desetih otrok, bi morali slišati vsi tisti, ki tako radi tarnajo:

»...Kako težko sem jih prehranila v prvi svetovni vojni. Ničesar ni bilo. V drugi svetovni vojni sem en dan izgubila tri. Dva sta bila ustreljena z drugimi v Vavti vasi, tretji je padel isti dan kot borec pri Starem logu. Eden je umrl na Rabu, Petega, najmlajšega sem lepo prosila: pazi se, vsaj ti mi ostani živ. Bom, mama, bom. Pa je padel še on... Kdor je preživel vojno, mu ni danes težko. Dela je za vse dovolj. Včasih smo se tresli za košček črnega kruha, danes če ni bel in namazan, ga skoraj nihče noče. Kdor je zdrav in hoče delati, mu gre dobro... Pa še kaj pridita! Tako rada vas imam vse, ki ste bili partizani... Bosta vsaj kozarec vina, morda raje žganje?« Še vedno ista gostoljubnost, ista toplina!

Bradačeve mame, po domače Darovčeve, nisva več dobila žive. Mlada gospodinja je prav tak optimist kot Goršetova mama: »Delamo res veliko, živimo pa tudi. Ni se kaj pritožiti. Sedaj si skupno vsi vaščani urejamo družbene prostore. Kje vse so se zadrževali partizani? Povsod, v vsaki hiši, več let. Pogrešamo obiskov starih znancev iz tistih let...«

Podturen. V vsaki domačiji je bilo kaj. Štab, sedež političnih organizacij, kuhinja, telefonska centrala, skladišče, zasilna bolniš-

nica, delavnice, in kdo ve, kaj še vse. Vsi prebivalci so bili partizani ali njihovi sodelavci.

Sredi vasi sva pričela pogovor z upokoјencem Karlom Turkom. Zazrl se je v rob ceste in iz njega so vreli spomini: »Prav dobro se še vsega spominjam. Maja dvainštiridesetega smo se moški naše vasi zbrali za Šlibarjevo hišo in prisegli, da se bomo z vsem borili proti okupatorju. Kar je bilo potrebno, smo delali. Eni v brigadah in odredih, drugi doma. Ob roški ofenzivi so nas starejše polovili. K sreči, med nami ni bilo izdajalca, sicer bi doživeli usodo Podhostčanov. Po desetih dneh zapora so nas naložili v vagone in zaplombirali. Znašli smo se na Rabu. Kako je bilo tam, že veste...«

Vida Pakar se je s svojim rejenčkom Jožkom vračala iz trgovine: »Nikoli ne bom pozabila, kako je bilo. V Srednji vasi sem kuhala za štab. Ob roški ofenzivi so se partizani morali umakniti, nas pa so dobili fašisti. Z osemmesečnim otrokom sem morala v internacijo. Ko sem se vrnila, sem spet delala s partizani...« — In kako je zdaj? — »Ni nam sile. Da se živeti, kruha ne manjka. Mož

★ ★ ★

★

je zaposlen v gozdu, jaz skrbim za dva rejenčka, za kar dobim mesečno dvajset tisoč...«

Vidiš, dragi Gorazd, tako je povsod. Ta je zaposlen v gozdu, oni s prevozi lesa, eni v Straži, drugi spet na posestvih. Mladina je večinoma v šolah. Pojdiva dalje.

Po cesti od Podturna proti Črmošnjicam se je Gorazd spominjal Roga. Kaj vse je bilo v njegovih gozdovih in vrtačah med vojno. Baza 20, nič koliko bolnišnic, delavnice, kurirske postaje, šole, štabi. Vsega tega se sovražniku ni posrečilo nikoli odkriti. Na primer Baza 20, cela vas. Iz Novega mesta bi jo lahko s topovi zravnal z zemljo. Pa ni nikoli vedel, kje je. Ne, izdajstva ni bilo med nami, pa tudi med ljudmi v dolini, ki so pomagali vse to zgraditi in skrbeli za vse, prav tako ne!

V bivši kočevski vasi Poljane se ni veliko spremenilo. Domala taka je kot med vojno, le prebivalci so zvečine drugi. »Tle gozdovi in griči okoli doline,« je Gorazd razpredal spomine. »Koliko spopadov, koliko bojov, koliko mitingov, koliko napornih maršev skozi gozdove Roga. Pa smo se čez vse to pretolkli.« Občice. Tu na levi je na hiši plošča, kjer je bil štab kurirskih stanic, na desno je velik hlev kmetijske zadruga, poln mlade živine.

Od Starih žag je ostalo kaj malo. Gorazd se tu ni več spoznal. Ruševine domačij nekdanjih Kočevarjev, ki jih je požgal okupator, je preraslo grmovje. Mačice so v polnem razcvetu. V kotanji pod cesto, kjer je vsaka domačija imela svojo žago, žubori potoček. Ob njem cvetejo lepe rumene potonike.

Peter Romanič

Matej Bor

★

Hej brigade!

Hej brigade hitite,
razpodite, zatrite
požigalce slovenskih domov!
Hej mašinca, zagodi,
naj odmeva povsodi
naš pozdrav iz svobodnih gozdov.

Kje so meje, pregrade,
za slovenske brigade,
ne, za nas ni pregrad in ne mej.
Po slemenih oblačnih
in po grapah temačnih
vse od zmage do zmage naprej!

Skozi grom in viharje
stopamo v nove zarje,
v novi dan, ki pred nami žari.
Ej, takrat s plamenečim
bomo nageljnomo rdečim
spet privriskali v naše vasi!

Prelepa dežela ob Krki

1
Novo mesto

2
Dolina Krke pri Zužemberku

Dolenjski furmani

Narodna

Res lepših fantov

na svetu ni,

kot so dolenjski furmani.

Po belih cestah vozijo,

pa sladko vince točijo.

Preljuba Urška, kelnarca,

kolka je najna rajtenga.

Konjič je tvoj,

vozič je tvoj,

preljub moj fantič,

ti s' pa moj.

Dolenjska je že od nekdaj mikala in vabila tiste, ki so spoznali njene lepote: senčnate gozdove na Gorjancih, temno zeleno Krko, zdravilne vode toplic, prijetno kapljico pristnega cvička...

Toda včasih so ljudje popotovali bolj poredko. Šele novejši čas je s svojo motorizacijo odprl na stežaj vrata v ta ali oni predel. Za motorizirane turiste pa so potrebne predvsem lepe ceste. Dolga leta po osvoboditvi je dežela ob Krki samevala. Šele leta 1957, ko so začeli graditi »belo kačo« — sodobno avtomobilsko magistralo iz Ljubljane v Zagreb — se je tudi za Dolenjsko začela nova doba.

»Dolenjska ni več prehodna dežela ali morda velika neznanka«, pravijo turistični delavci v Novem mestu, Otočcu, Dolenjskih Toplicah, Šmarjeških Toplicah in drugih krajih okrog Novega mesta.

Družbeni plani občine Novo mesto uvajajo kot vedno pomembnejšo postavko — turizem. Statistike govore, da obišče znane turistične kraje ob Krki in ob vznožju Gorjancev vsako leto več domačih in tujih turistov, približno 10 odstotkov več domačih in kar 25 odstotkov več inozemskih gostov. Sicer je pa dovolj, če povemo, da so imele lani Dolenjske Toplice nad 40.000 nočitev (od teh okrog 2000 tujcev), grad Otočec blizu 17.000, Šmarješke Toplice pa tudi že nad 28 tisoč nočitev.

Turistični delavci upajo, da se bodo razmere z novim zveznim in republiškim zakonom o zasebnem gostinstvu še precej izboljšale. Marsikatera kmečka hiša bo spoznala, da si tudi še tako petični tujec bolj kot dunajskega zrezka želi pristnih domačih kolin, zalitih s kapljico cvička. Marsikateri gost bo raje prenočil v kmečki hiši kot v hotelu. In končno so tu tudi že številne nove asfaltirane ceste (čez Gorjance v Metliko, ob Krki), ki pospešujejo turizem.

Jubilej Novega mesta

Naša dolenjska metropola Novo mesto proslavlja letos svoj 600. rojstni dan. Pomemben praznik je to in vsak Dolenjec pa najsi bo doma ali v svetu nekje, se bo s toplo mislijo spomnil tega svojega domačega mesta takšnega, kakršno je bilo nekoč pred desetletji in se veselil njegovega današnjega napredka.

Čeprav majhno po obsegu, je bilo Novo mesto tudi v prejšnjih časih pomembno kulturno, politično in gospodarsko središče Dolenjske, kar je seveda še v večji meri danes. Hitreje se je pričelo mesto razvijati šele po koncu druge svetovne vojne. Takrat je imelo komaj 3500 prebivalcev, zdaj pa jih ima že nad 10.000. Tudi industrije, ki bi bila vredna tega naziva, takrat Novo mesto ni imelo, sedaj pa dela nad 5000 prebivalcev Novomeščanov in okoličanov v novomeških tovarnah. Železniško progo, ki ga je povezala z Ljubljano, je mesto dobilo šele leta 1892, nato pa leta 1914 še železniško zvezo z Belo krajino in Karlovcem. Danes povezuje dolenjsko metropolo z zunanjim svetom tudi moderna avtomobilska cesta. Dnevno odpelje iz Novega mesta 85 avtobusov, v poletnih mesecih pa še več. Dnevne avtobusne zveze ima mesto z Beogradom, Zagrebom, Karlovcem, Portorožem, Kranjsko goro, Mariborom in drugimi kraji in mesti. Samo z Ljubljano ima dnevno 24 avtobusnih rednih zvez.

Med 6. aprilom in 29. novembrom, ko Novo mesto praznuje svoj jubilej, se bodo zvrstile številne prireditve: razstave, koncerti, razni drugi kulturni nastopi itd.

Kot nekakšen uvod v jubilejna slavlja je bila 6. aprila otvoritev razstave partizanske grafike Novomeščana Božidarja Jakca. Otvoritev je bila zelo svečana. Med udeleženci so bili številni ugledni predstavniki našega javnega in kulturnega življenja.

Letos bo Novo mesto dobilo tudi razne nove objekte. Med temi bo dograjena tovarna za izdelavo stekla itd. Največja pridobitev pa je vsekakor nova bolnišnica, od katere so bili v jubilejnem letu slovesno odprti kirurški, rentgenološki in otroški oddelek.

V Kočevju je kmetijsko-gozdarska zadruga osnovala sodoben agroservis za popraviljanje svojih kmetijskih in gozdarskih strojev; popravila pa izvršujejo tudi številnim drugim naročnikom.

Dolenjsko podzemlje so obiskali italijanski jamarji iz Varesa. Dolenjsko ozemlje jih je očaralo; njihove jame so večinoma brez kapnikov, zato so bili nad našimi toliko bolj navdušeni. Ob raziskovanju Prepadne jame so našli jelenove rogove, stare nad 4000 let. Jamarski klub v Varesu je osnovala Slovenka Mici Goršek, ki živi v Italiji že 26 let.

600-letnica Metlike. 29. aprila letos je poteklo 605 let, kar je Metlika dobila mestne listine. Za to jubilejno obletnico so pripravili številne prireditve; izdali bodo spominski metliški zbornik, odkrili spomenik rojaku-kiparju Alojzu Ganglu in spominsko ploščo režiserju in pisatelju Osipu Sestu. Izdali bodo turistični barvni propekt Bele krajine in izdelali barvni film o Beli krajini in njenih lepotah. To pa je le del načrtov obširnega programa za proslavo 600-letnice Metlike.

V metliški tovarni »Beti« so pripravili tečaj, ki je tečajnice seznanil z organizacijo podjetja in s tehnologijo šivanja in krojenja. Tovarna je za svoje uslužbenke zgradila 14 stanovanj v novem bloku, v tovarniški menzi pa bo preuredila in modernizirala kuhinjo, tako da bodo v njej pripravljali tudi kosila. Delavke so to novico z veseljem pozdravile.

Belokranjski gospodarji so te dni dočakali kmetijske stroje, predvsem kosilnice, ki jim bodo olajšale težko delo in nadomestile manjkajočo delovno silo. Stroje je za kmetovalce naročila črnomeljska zadruga, ki je pomagala tudi s plačilom deviz in delnim posojilom. V zameno pa so se morali kmetje obvezati, da bodo zadrugi prodali živino, ki jo bo ta izvozila in s tem spet prišla do deviz za nabavo novih strojev.

Obrat »Smreka« v Loškem potoku izdeluje že nekaj mesecev posebna polkna po naročilu ameriških kupcev. Razen polken izvažajo tudi posebne barske stolčke in žagan les. Ker so ameriški kupci zelo zahtevni, posvečajo vso skrb čim boljši izdelavi. To pomlad so zgradili novo lakirnico, v kateri bo potekalo delo lažje in hitreje kot doslej.

Na Čatežu pri Brežicah so v začetku spomladi v steklenih rastlinjaki pridelali kakih 70 ton kumar, ki so šle dobro v denar. Razen kumar in paradižnika goje še razne lončnice, okrasno cvetje in zelnje, za katero je vedno veliko zanimanja.

V Sodražici deluje pletilnica žičnih mrež, ki je eno najuspešnejših podjetij v ribniški občini. Preteklo leto so se povprečni dohodki dvignili nad 52.000 din mesečno. V maju bodo dograjeni novi svetlejši in večji delovni prostori na robu Sodražice, kjer bo šlo delo lažje in še uspešneje od rok.

V Litiji je organizacija Zveze borcev za najpotrebnejše člane organizirala gradnjo desetih stanovanjskih hišic, ki bodo zgrajene po montažnem sistemu. Nova kolonija bo zrastle na levem bregu Save.

V Zasavju pridno deluje hortikulturno društvo, ki v Zagorju, Trbovljah in Hrastniku pripravlja strokovna predavanja, skrbi za nabavo semen in sadik in predvsem razširja med svojimi člani ljubezen do gojenja okrasnih rastlin in urejanja javnih nasadov.

Nekoč vas, danes industrijsko mesto

Tisti, ki so zadnjikrat videli Novo mesto tik pred drugo svetovno vojno ali še prej, ga danes skorajda ne bi mogli spoznati. Če izvezamo tekstilno tovarno in nekaj manjših obrtnih delavnic, ki so stale že pred vojno, je bilo Novo mesto včasih res prava vas. »Več kot 77 odstotkov prebivalstva se je pred vojno v novomeški občini preživljalo z živinorejo in kmetijstvom,« je povedal predsednik novomeške komune Sergej Thorževskij.

In danes? Leta 1963 je imela novomeška občina, ki šteje 45.500 prebivalcev, le še 46 odstotkov ljudi zaposlenih v kmetijstvu. Sinovi in hčere nekdanjih kmetov so danes zaposleni v tovarnah, trgovinah, šolah, bolnišnicah, v prometnih, gostinskih in turističnih organizacijah in drugih panogah. Družbeni bruto proizvod je zadnja leta tudi v novomeški občini sunkovito rasel, od 7,9 milijarde v letu 1956 na več kot 40 milijard v letu 1964.

Industrija se je začela intenzivno razvijati zlasti v zadnjih desetih letih. Danes ima Novo mesto vrsto tovarn in industrijskih podjetij, ki se uvrščajo med največje ne samo v Sloveniji, marveč tudi v Jugoslaviji. Kombinat lesne industrije »Novoles« je lani ustvaril pri 850 zaposlenih nad 2 milijardi dohodka. Pri tem je zlasti pomembno, da so se novomeški mizarji uveljavili s svojimi izdelki tudi v tujini, saj izvažajo v ZDA, Anglijo, Francijo, Italijo, Izrael, Grčijo, Ciper, Libijo, Nemčijo in druge dežele. Lani so izvozili za več kot 1,200.000 dolarjev izdelkov. Na novo so zrasle tovarne industrije motornih vozil, tovarna perila »Labod«, tovarna farmacevtskih izdelkov »Krka«, »Iskra«, industrija kremenčevih peskov »Kremen« in druge. Tovarna zdravil »Krka« zaposluje danes nad 450 ljudi in proizvaja med drugim (med 60 različnimi zdravili) tudi antibiotike. Njen bruto proizvod pa je že presegel 3 milijarde. Tudi novomeška tekstilna tovarna »Novoteks« slovi po vsej državi in tudi v tujini zaradi svojih visoko kvalitetnih kamgarnov in drugih tkanin. Prav posebno pa so Novomeščani ponosni na novo tovarno ravnega stekla, ki bo v letu 1965 šla v pogon. To bo druga največja tovarna ravnega stekla v državi z letno proizvodnjo 4 milijone kvadratnih metrov stekla. Proizvodnja v steklarni bo avtomatizirana.

Seveda z naštetimi podjetji še ni izčrpan seznam vsega, kar danes dela in živi v dolenski metropoli. Zlasti je že treba omeniti gradbeno podjetje »Pionir«, ki zaposluje nad 2000 delavcev in je eno največjih v Sloveniji (6 milijard realizacije). »Pionir« ne gradi samo po Dolenjski, marveč tudi v Ljubljani, uvaža pa zelo sodobne metode montažne gradnje.

Lani je Novo mesto dobilo tudi avtomatično telefonsko centralo, ki so jo postavili kot spomenik padlim partizanskim kurirjem. Letos so usposobili tudi novo bolnišnico, ki ima zdaj 200 postelj in vse oddelke — od kirurgije in pediatrije do porodniškega in internega oddelka. Pomembna zdravstvena pridobitev za Novo mesto je tudi zdravstveni dom v Straži pri Novem mestu.

Novo mesto je danes zares — mesto. Po tej poti je šlo še mnogo slovenskih in jugoslovanskih naselij. Zlasti je Novomeščanom odprla pot v svet moderna avtomobilska cesta Beograd—Zagreb—Ljubljana. Danes pride v Novo mesto dnevno nad 300 avtobusov (samo redne linije), vsak dan obišče dolensko metropolo nad 3000 ljudi, poleti pa še dosti več.

Samorastniki pod Gorjanci

Morda je rast Industrije motornih vozil v Novem mestu značilna za razvoj vsega gospodarstva v tej občini. »Mi smo pravi samorastniki,« pravijo ljudje v tej novi tovarni, ki je zrasla tako rekoč —

Počival bo v domači zemlji

Po enotedenskem bolehanju je v Slovenjem Gradcu marca umrl ameriški upokojenec Jože Rop. Doma je bil iz Bočne pri Mozirju, kjer se je rodil 25. aprila 1881. Bil je izkušen tapetnik in je odšel v Ameriko leta 1913.

Delal je pri Ford Motor Company v Detroitu, kjer je prejel za vestno 25-letno delo leta 1948 od lastnika H. Forda ml. osebno zahvalno pismo.

Leta 1958 se je za stalno vrnil v Slovenijo, v svoj rodni kraj Bočno pri Mozirju, kjer je živel pri sestri. Do zadnje jeseni je pridno obiskoval s svojim Ford Ramp-lerjem povratnike iz Amerike v Celju in okolici ter sorodnike, znance in prijatelje v Savinjski dolini. Pridno si je tudi dopisoval s svojimi znanci in prijatelji iz Detroita, Floride in Kalifornije.

Na zadnji poti v soboto, 20. marca letos, so ga na mestno pokopališče v Celju poleg sorodnikov in prijateljev spremili tudi povratniki iz Amerike Jože Irman, Jernej Krajc iz Celja, Frank Kolmanič iz Maribora, člani gasilskega društva iz Bočne, katerega častni član je bil in drugi. V imenu Slovenske izseljenske matice se je od dobrega prijatelja in rodoljuba poslovil član glavnega odbora Lojze Zdravje.

iz nič. »Veliko smo delali, marsičemu smo se morali odpovedati. V nas je živela prava partizanska trdoživost, podpore od drugih smo imeli kaj malo.«

Tovarna IMV — to je kratica za Industrijo motornih vozil — si je utrla pot na jugoslovanski in tudi inozemski trg kot pravi meteor. Še leta 1955 ni bilo ob Zagrebški cesti pravzaprav ničesar: le nekaj remontnih delavnic »Agroservisa« in »Motomontaže«. Iz teh delavnic je začela rasti nova industrija — tovarna avtomobilov.

»Še l. 1960 smo izdelali komaj 253 avtomobilov,« je pripovedoval direktor Jurij Levičnik. »In danes? Proizvodnja je skoraj desetkrat večja kot pred petimi leti — okrog 2000 avtomobilov. Sicer pa danes vsak otrok na cesti pozna popularni kombi, ki so ga izdelali v novomeški tovarni, le motor je bil napravljen v firmi Auto Union — DKW.«

Plan podjetja IMV za leto 1965 računa že z več kot 5 milijardami bruto proizvodnje. Ta številka je štirikrat večja kot leta 1960. Pri tem bo podjetje, ki zaposluje okrog 1100 delavcev iz mesta in okolice, precej svojih avtomobilov tudi izvozilo, zlasti v Avstrijo.

Seveda v tovarni IMV ne manjka težav — od pomanjkanja ustreznih proizvodnih prostorov do kvalificiranih kadrov in stanovanj. Vendar pa je trdoživost, ki je botrovala rasti tega kolektiva, legitimacija za nadaljnje uspehe, porok za to, da bo videti vse več avtomobilov pri nas in tudi v tujini z značko lastovice na karoseriji.

Radi bi imeli šolsko varstvo...

»Zakaj vprašujete mene? Ko je bilo vojne konec, sem bila še skoraj otrok. Vrh tega sem doma iz Črnomlja. Novomeščanka sem komaj dobrih deset let...«

Kljub odporu se je Silva Ritonja vendarle »spomnila« te in one podrobnosti, ko je takoj po vojni prišla v Novo mesto. Povedala je, da je bilo vse v ruševinah in zapuščeno. Skratka, žalostna podoba, ki je celo konec vojne in odhod okupatorja ni mogel omiliti ali celo povsem zabrisati. In sploh, Novo mesto je bilo bolj vas kot — mesto.

»Kako ste zadovoljni v svojem stanovanju«, sem jo pobaral in se ozrl po veliki kuhinji, v kateri je vse pričalo o pridni roki gospodinje — od novega televizorja do skrbno gojenih rož na balkonu.

»Oh, to sva imela srečo,« je odvrnila. »Stanovanje je dobil mož, ki je tudi zaposlen v Novem mestu. Imava dve sobi s kopalnico.«

Povedala je še, da do službe nima daleč. Zaposlena je kot prodajalka v trgovini »Mercator«. Težko je le, ker ima deljen delovni čas. Na hitro mora domov in pripraviti kosilo za otroka.

»Zdaj je že bolje,« je povedala, »ker je Sonja stara 10 let in mi precej pomaga. Igorček bo šel drugo leto v šolo, takrat bodo pa spet nove težave. Nekaj smo slišali in brali o varstvu otrok v šolah, o šolskem varstvu. Če bi to imeli tudi v Novem mestu, bi bile matere v službi brez skrbi za svoje otroke.«

Šole in stanovanja - šibki točki

V Novem mestu, ki letos proslavlja 600-letnico obstoja in skupaj z drugimi jugoslovanskimi mesti tudi 20-letnico osvoboditve, pa seveda kljub pomembnim uspehom, ki so bili doseženi v zadnjih letih, še ni povsod postljano z rožicami. Zlasti je še precej težav v šolstvu in stanovanjskem gospodarstvu. V občini Novo mesto primanjkuje okrog 60 učiteljev in profesorjev, ker pač zanje primanjkuje ustreznih stanovanj. Tudi v šolah je še marsikje stiska s prostori in v mnogih šolah imajo pouk v dveh ali celo treh izmenah. Tudi stanovanj zelo primanjkuje. Samo tovarna IMV bi nujno potrebovala za svoje delavce in uslužbenke okrog 300 samskih sob. Vendar pa kažejo vsi organi in činitelji odločno voljo, da omenjene slabosti čimprej popravijo.

Igor Prešern

Turneja partizanskega invalidskega pevskega zbora po Holandiji

Na povabilo »Harmonie de Nederlanden« bo gostoval v Holandiji od 18. do 23. junija naš priznani 70-članski partizanski invalidski pevski zbor iz Ljubljane. Prvi stik s tem zborom je dobil v lanskem letu, ko se je mudil v Sloveniji na dopustu gospod Johan Sholtes, direktor festivala iz Kerkrada. Poslušal je njihov koncert v letnem gledališču v Križankah v Ljubljani, ki ga je tako navdušil, da jim je že takrat obljubil, da bodo povabljeni na gostovanje v Holandijo.

Zbor, ki ga vodi prof. Radovan Gobec, je bil ustanovljen pred 21 leti iz borcev invalidov. Od takrat je ponesel našo partizansko borbeno pesem v vse kraje Jugoslavije, gostoval pa je tudi v Romuniji, Nemški demokratični republiki in v Italiji.

Partizanski invalidski pevski zbor bo imel v Holandiji tri koncerte.

Dne 20. junija ob 20. uri bo zbor nastopil v dvorani »Tivoli« v Utrechtu s slavnostnim koncertom v čast 20-letnici osvoboditve Holandije.

Dne 21. junija ob 20. uri je na programu koncert in prijateljsko srečanje s pevskim zborom iz Brunssuma.

Dne 22. junija pa bo zbor koncertiral v znanem turističnem kraju Slenacke.

Brez dvoma bodo koncerti edinstveni umetniški užitek, zato vabimo vse rojake,

Na Bizeljskem na sončnih rebrih Janeževe gorce so to pomlad zaorali združni buldozerji in zbrisali meje med dosedanjimi sosedi. Na razsežnih pobočjih bo v terasah zrastel en sam vinograd, ki ga bo zadruga večidel obdelovala s stroji. Arondacije so se kmetje spočetka branili, čeprav so v zameno dobili druge vinograde in so želji tudi njive in travnike; nihče se ni rad ločil od svojega, pa čeprav je v zameno dobil boljši, mlajši vinograd. Nemir pa se je že podel. Ljudje so spoznali, da je obnova vinogradov potrebna, še bolj pa strojna obdelava.

Kmetijska zadruga v Trebnjem je že lani izvozila precej pridelkov in živine. Letos pa se bo izvoz na tuja tržišča še povečal.

Vrtalci Geološkega zavoda, člani poslovnega združenja »Rudis« so pri raziskovalnih delih, ki jim jih je zaupala organizacija »Safaga Phosphate Company« iz Kaira, dosegli odlične uspehe in pred rokom končali ta dela v vrednosti 35.000 dolarjev.

V Ormožu grade veliko vinsko klet, ki bo lahko sprejela do 580 vagonov vina. Klet bo ena največjih in najsodobnejših pri nas. 5 etaž ima pod zemljo, 4 pa nad zemljo.

PO DOMAČI DEŽELI

**Iz tajništva
Slovenske izseljenske matice**

1 2

Ob zaključku te številke še kratko obvestilo: Konec aprila smo pozdravili na matici prvega glavnega podpredsednika SNPJ g. Edvarda Tomšiča iz Denverja, Colorado. Z njim sta prispela tudi John Klančar in Jože Smerajc iz Pueble, Colorado.

Program piknika 4. julija v Grobljah pri Domžalah

Odhod iz Ljubljane bo 4. julija zjutraj z rednimi avtobusi in vlaki ter s posebnimi avtobusi. Ti bodo odpeljali izpred poslopja, kjer ima urade Slovenska izseljenska matica, to je na Cankarjevi cesti 1, in sicer ob 8., 9. in 10. uri.

Svečana otvoritev piknika bo ob 11. uri

— pozdravni govori gostiteljev in izseljencev.

Kulturni program:

folklorna skupina »France Marolt«, mladinska godba na pihala iz Domžal, šentviški harmonikarji; pevci.

Zabavni program:

za ples bodo igrali »Zadovoljni Kranjci« in domžalski ansambel »Melodija«, srečolov, licitacija, šaljiva pošta, šaljiva tekmovanja.

1
Direktor clevelandske Glasbene matice Anton Subelj je bil lani med najbolj popularnimi rojaki obiskovalci. Na povabilo Slovenskega okteta se je udeležil tudi izleta po Dolenjski. Obiskali so tudi Pleterje. Na sliki g. Subelj s člani Slov. okteta in patrom Cirilom na samostanskem vrtu

2
Gospa Marie Prislandova, častna predsednica Slovenske ženske zveze je med pogostimi obiskovalci rojstne dežele. Posnetek je s piknika na Otočcu leta 1963

Prvi letošnji obiskovalci

Že v marcu smo v našem uradu pozdravili prve letošnje obiskovalce, ki so pripotovali zelo od daleč — iz Avstralije. To sta bila zakonca Lampetova, ki sta povedala, da bosta morda ostala kar v Sloveniji, če bosta vse svoje zadeve tako uredila, da jima bo prav. Rojak Forte, ki je pripeljal s seboj soprogo in 9-letno hčerko, pa je dejal, da so za zdaj prišli samo na obisk. Najprej seveda k materi, ki še živi v Zagorju ob Savi in k ostalim sorodnikom, potem pa si nameravajo ogledati čimveč krajev v Sloveniji in ostalih republikah Jugoslavije. Tudi rojakinja Jožica Giessler, rojena Kunšič, je prišla iz Avstralije na obisk k svojcem. Ko si bo uredila pokojninsko zavarovanje, se bo še vrnila v Avstralijo za leto ali dve — nato pa se povrne za stalno v rojstno deželo.

Iz San Francisca v Californiji pa je v aprilu prispel John Judnich s soprogo Ano. Po treh letih sta prišla spet pogledat, kaj je novega v starem kraju. Rojak Judnich je znan ladjedelniški strokovnjak, zato je razumljivo, da ga še posebej zanimajo naše ladjedelnice. Gospa Judnicheva je doma iz Bele krajine, iz starodavne Metlike, ki slavi letos — 600-letnico.

O letošnjih prireditvah v Sloveniji za naše izseljence

Podružnice Slovenske izseljenske matice pa pripravljajo tudi vrsto prireditev po drugih krajih. V Trbovljah bo dne 12. avgusta *Izseljenski dan* kot osrednja prireditev za rojake iz evropskih dežel. V Delavskem domu bo razstava in film »Trbovlje«; ogledali si boste lahko eno izmed trboveljskih podjetij. Popoldne bo promenadni koncert pihalnega orkestra, nastop tamburaškega orkestra in drugih skupin s pestrim vedrim programom, nato pa zabava s plesom.

Goriška podružnica pripravlja za rojake iz svojih krajev zabavno prireditev za 31. julij v hotelu »Soča« v Mostu na Soči.

Podružnica Murska Sobota vas vabi 22. julija na prijateljsko srečanje v novem gostišču na koleh »Kolišče bobri« ob Muri pri Bistrici v Prekmurju.

Prireditve pripravljajo še naše podružnice v Kamniku, na Vrhniki in drugod.

Da boste imeli od počitnic v domovini čimveč, da boste videli čimveč, se udeležite izletov! Tudi letos bodo slovenska turistična podjetja, v sodelovanju s Slovensko izseljensko matico, priredila več izletov po Sloveniji in Jugoslaviji, posebej za naše rojake, ki bodo preživeli dopust v starem kraju.

Podjetje *Transturist Škofja Loka* vas bo v letošnji turistični sezoni popeljalo na vašo željo kar na štiri izlete. Prvi tridnevni izlet bi bil 1. junija po Dolenjski, Notranjski in Beli krajini. Drugi tridnevni izlet po Primorski bo 14. junija. Po Gorenjski boste lahko rajžali 11. in 12. julija. Na Štajersko pa bi odšli izletniki za tri dni 7. avgusta.

Podjetje *Ljubljana transport* bo za vas organiziralo tridnevni izlet na Slovensko Koroško in v Prekmurje. Drugi izlet v neznano, ki bo prvi te vrste, bo trajal tri dni. Datume bodo določili na podlagi prijav.

Turistično in avtobusno podjetje *Kompas* vas vabi na naslednje izlete: 20. junija na štiridnevni izlet po Gorenjski in Primorski, 17. julija na petdnevni izlet po Štajerski in Dolenjski in 6. julija na šestdnevni izlet po Sloveniji. Izleti po Avstriji, Nemčiji, Švici in Italiji pa bodo 25. junija in 5. julija, oba devetdnevna.

Kakor vidite, vam ne bo dolgčas v starem kraju.

Na svidenje!

Za turiste mnogo veselih prireditev in prijetnih presenečenj

Portoroški in piranski turistični delavci so že na začetku leta sestavili program letošnjih poletnih prireditev. Razen že tradicionalnih, ki se že vrste nekaj let, bodo letos v juliju in avgustu tudi tri nove prireditve.

Prva bo zbor vseh jaht, ki bodo v juliju krožile po Jadranskem morju. Portorož jih bo povabil na svojo obalo in turistom z jaht, pa seveda ne samo tem, priredil veselo srečanje. Tako se bodo turisti z jaht, ki bodo krožile po Jadranu, spoznali, verjetno pa bo to postala nova tradicionalna turistična prireditev.

V vročih poletnih dneh nameravajo organizirati srečanje vseh jugoslovanskih in italijanskih igralcev in igralk, ki so nastopali v jugoslovansko-italijanskih koprodukcijskih filmih. Povabili bodo tudi producente. Vabilu se bodo verjetno odzvale tudi dokaj znane jugoslovanske in italijanske igralk.

K tem in drugim prireditvam pa bodo pridali še izvolitev miss turizma. Najlepše turistke ne bodo volili le v Portorožu, marveč bodo v vseh večjih turističnih krajih Slovenije in Istre izvolili miss kraja, finalno tekmovanje turističnih lepotic pa bo v Portorožu.

Za te prireditve je že sedaj veliko zanimanje v Italiji. Prav italijanskih turistov pa je že tudi v zimskih dneh na obalah slovenskega Jadrana vse več in več.

V letošnjo turistično sezono, ki se je uradno začela 1. aprila, smo zajadrali z mnogimi lepimi obeti. Tako bo letos začelo obratovati okrog 50 novih hotelov s približno 5000 posteljami, razen tega bo na voljo 12.000 novih postelj v zasebnih sobah, ki povsem ustrezajo zahtevam sodobnega turizma.

Cene v hotelih so v primerjavi z lanskim letom narasle za povprečno 10 do 12 odstotkov, temu primerno pa so se izboljšali pogoji letovanja. Tudi promet bo letos dobro urejen. V maju oziroma juniju bo dograjena jadranska magistrala na področju Hrvatske in Črne gore, motorizirani turisti bodo imeli na voljo kakih 100 novih bencinskih črpalk, zagotovljen pa je tudi nakup rezervnih delov za avtomobile tuje proizvodnje. Prav tako bodo v poletnih mesecih okrepili promet ob obali in uvedli številne nove letalske zveze v mednarodnem in notranjem prometu.

V Beli krajini bodo letos opremili turistično postojanko v Prelesju in odprli turistično pisarno v Črnomlju. V gostiščih bodo poskrbeli za dobro postrežbo, predvsem za belokranjske specialitete; pripravili pa bodo tudi vrsto belokranjskih spominkov, ki so jih že lani zaradi svoje folklorne pristnosti turisti radi kupovali.

Titova poslanica ameriškemu predsedniku

V zvezi z dogodki v Vietnamu je predsednik Jugoslavije Josip Broz Tito dne 3. marca poslal osebno poslanico predsedniku ZDA Lyndonu Johnsonu. Besedilo poslanice, ki so jo ponatisnili tudi nekateri izseljenski listi, se glasi:

»Gospod predsednik, iz agencijskih vesti sem zvedel, da so danes ameriška in južnovietnamska letala ponovno bombardirala ozemlje Severnega Vietnama. Ko delim splošno zaskrbljenost, s kakršno v zadnjem času po vsem svetu spremljajo zaostrovanje spopada v Vietnamu, imam za nujno, da vam sporočim globoko prepričanost vlade SFRJ in moje osebno, da ponovne akcije bombardiranja ozemlja DR Vietnama s strani sil ZDA dobivajo značaj že sprejete prakse ter nosijo s seboj resnično nevarnost razširjene vojne.

Stališče, ki ga zastopa vlada ZDA, da je vzrok za dolgotrajni spopad v Južnem Vietnamu v vmešavanju sosednje DR Vietnama, ne pa v notranjih zadevah, težnjah in razpoloženju ljudstva, očitno vodi do sklepa, da je rešitev v vojaških akcijah proti tej državi in nad njenim ozemljem. Ta sklep je po našem mnenju zelo nevaren, ker grozi, da pripelje do resne razširitve spopada z nedoglednimi posledicami.

Jugoslovanski narodi in vlada delijo mnenje, izraženo na kairski konferenci nevezanih držav, da je možno in nujno najti izhod iz krize v jugovzhodni Aziji z miroljubnimi sredstvi, ob takojšnjem prenehanju vseh akcij, ki peljejo k razširitvi vojne in vseh dejanj, ki bi lahko poslabšala položaj. Stiki, ki jih ima jugoslovanska vlada te dni s številnimi državami v zvezi s tem vprašanjem, me prepričujejo, da je edina pot, ki lahko prepreči razširitev spopada, takojšnji začetek pogajanj, da bi našli politično rešitev brez kakršnihkoli poprejšnjih pogojev s katerekoli strani.

Upoštevač, da je ohranitev in zagotovitev miru brez dvoma poglavitna dolžnost in korist vseh držav, vas pozivam, gospod predsednik, da ugodite tem pričakovanjem z globokim prepričanjem, da bi to tudi neposredno koristilo vašemu narodu in vladi, ves svet pa bi to pozdravil z olajšanjem.«

Šestkrat večja industrijska proizvodnja kot pred vojno

Slovenija je imela pred vojno eno samo pomembnejšo hidroelektrarno, in sicer Falo pri Mariboru. Ta elektrarna je imela instalirano moč 30.000 kilovatov. Danes pa imajo samo elektrarne na Dravi (Dravograd, Vuzenica, Vuhred, Ožbalt, Fala, Mariborski otok), ki so bile zgrajene po vojni, instalirano moč okrog 280.000 kilovatov, v gradnji pa so nove elektrarne na Dravi, pripravljeni pa so tudi načrti za gradnjo elektrarn na Savi.

Narodni dohodek iz gospodarstva je znašal v Sloveniji leta 1952 214 milijard dinarjev, lani pa nad 560 milijard dinarjev.

Slovenska industrija je bila pred vojno na razmeroma nizki ravni, razvita je bila v glavnem le tekstilna in lesna industrija. Danes ima Slovenija najsodobnejše tovarne. V tovarni »TOMOS« v Kopru bodo le-

tos izdelali okrog 45.000 mopedov, tovarna koles »Rog« že več let izdelava nad 100.000 biciklov letno. Mariborska tovarna TAM bo letos proizvedla okrog 5000 kamionov in avtobusov, »Litostroji« si je s svojimi turbinami utrl ugled po vsem svetu.

Nad 58.000 novih stanovanj

Podatek, ki kaže rast življenjskega standarda: v letih 1956 do 1964 so v Sloveniji zgradili nad 58.300 novih stanovanj, kar pomeni, da se je v sodobna stanovanja vselilo približno 240.000 prebivalcev.

V Čateških Toplicah zidajo nov hotel, ki bo zgrajen še to poletje. V njem bo restavracija, hidroterapija in 90 ležišč. Letos so imeli že v predsezoni v prvih mesecih skoro štirikrat več nočitev kot lani v tem času. Za poletne mesece pa imajo tudi že mnogo prijavi; poleg domačih gostov pričakujejo precej gostov iz Avstrije, Zahodne Nemčije in Italije.

»Jugoslavija v pesmi« bo skupni naslov koncertov narodne pesmi in glasbe, s katerimi bodo najboljši interpretatorji narodne glasbe v času letošnje turistične sezone obiskali okrog 50 krajev vzdolž jadranske obale. Organizator teh koncertov je Turistična zveza Jugoslavije in Zvezni komite za turizem.

Luksuzna ladja »Jedinstvo« je že začela svoja tradicionalna krožna potovanja med Benetkami, Dubrovnikom, Pirejem in Rodosom. Ta sedemdnevna potovanja organizira »Jadrolinija« skupaj z zahodnonemško turistično agencijo »Touropa« in je zanje v zahodnoevropskih deželah veliko zanimanje.

Na Češkoslovaškem se zelo zanimajo za dopust ob Jadranskem morju. Za obisk Jugoslavije se je letos prijavilo še enkrat toliko češkoslovaških turistov kot lani, če pa bi bile devizne možnosti, bi bil obisk verjetno še mnogo večji, saj so Čehi že izpred vojne vneti obiskovalci našega Jadrana.

Agencija Yugotours v Londonu uspešno posreduje potovanje britanskih turistov v naše kraje. Lani je obiskalo Jugoslavijo okrog 120.000 britanskih turistov, letošnji obisk pa pričakujejo še z večjim optimizmom.

J. Vetrovec - Jana M.

Record tourist season

Yugoslavia is a land of contrasting landscapes. In recent years, many new roads have been built to make travel easy and pleasant for the many tourists who visit this country every year. Over two million two hundred thousand foreign tourists visited Yugoslavia last year, 27 per cent more than in the previous year.

More than half this number stayed in the Adriatic resorts. A little over 400,000 tourists visited the popular mountain resorts of Slovenia. Serbia was third last year according to the number of foreign visitors.

Last year too, the West Germans were the largest foreign group. Close to 600,000 West Germans vacationed on the Adriatic Coast, while a considerable number stayed in other parts of the country. The second largest group were Austrian tourists (365,000) followed by the Italians, French, British, etc. There has been a marked increase in the number of visitors from the socialist countries (Czechoslovakia, Poland, etc.).

Balance turistico record

Yugoslavia es un país de grandes contrastes y de excepcionales bellezas naturales. Desde hace varios años se construyen centenares de kilómetros de carreteras asfaltadas, lo que facilita a los turistas que visitan Yugoslavia el recorrer todas las comarcas del país.

Yugoslavia fue visitada, en el año próximo pasado, por más de dos millones doscientos mil turistas extranjeros, o sea, el 27 % más que en el mismo período del año precedente.

Más del 50 % del número de turistas extranjeros que visitaron Yugoslavia en este período, han permanecido en los centros turísticos del litoral Adriático, principalmente en Croacia. Eslovenia y sus confortables chalets de montaña han sido visitados por más de 400.000 turistas. Serbia ocupa el tercer lugar en cuanto a la cifra de sus visitantes.

Armstrong v Ljubljani

Prvi gost nove športne hale v Tivoliju je bil svetovno znani kralj jazza Louis Satchmo Armstrong s svojimi All Stars in pevko Jewel Brown. To je bil za Ljubljance velik dogodek. Več tisoč poslušalcev je popularnemu trobentaču in pevcu navdušeno ploskalo.

1
Majski izlet

2
Poštar prihaja

3
Louis Armstrong je v aprilu
gostoval v Ljubljani

También en el año próximo pasado, el número más importante de huéspedes extranjeros correspondió a la República Federal Alemana. Cerca de seiscientos mil turistas de dicho país permanecieron en la costa adriática; y muchos otros han preferido diversas regiones de Yugoslavia. A los de la República Federal Alemana, siguen los turistas de Austria (365.000 personas), de Italia, de Francia y de Gran Bretaña. Bruscamente ha aumentado el número de visitantes procedentes de los países socialistas, de Checoslovaquia y de Polonia especialmente.

Znajo si pomagati

Kmetijska zadruga Nova Gorica je začela lani s koristno pobudo: dogovorila se je z zasebnimi kmeti za vzrejo piščancev v kooperaciji. Na vaseh so marsikje ostali prazni hlevi ali gospodarska poslopja, ker postarani kmetje ne zmorejo več napornega dela z vzrejo goveda. Pri reji piščancev pa je manj truda in manj dela in zato se je marsikatera gospodinja ojunčila in se odločila, da bo poskusila gojiti piščance. Pogoji so dokaj ugodni: Zadruga preskrbi enodnevne piščance, žagovino, potrebna krmila in prevzame piščance, ko so spitani ter nudi strokovno pomoč. Kmetje pa oskrbe primerne prostore, ogrevanje in delovno silo.

Uspeh je bil celo večji, kot so pričakovali. Lani so spitali 142.000 piščancev v skupni teži 196.000 kg, letos pa računajo, da bodo vzredili celo 300.000 piščancev. Vzrejo piščancev so organizirali v Mirnu, Renčah, Dornberku, Preserju in šestih vzrejališčih na Krasu. Zdajredi 19 rejcev naenkrat 54.000 piščancev. Prirastek na teži je za dobrih 15 dkg večji, kot so računali, seveda pa je poleti višji, kakor pozimi. Pitanje ene skupine traja poprečno okoli 65 dni.

Prodajna vrednost spitanih piščancev je znašala lani 116 milijonov dinarjev in od tega so rejci dobili za svoj trud in prostor skoraj 10 milijonov dinarjev.

NAD 1800 km ASFALTIRANIH CEST

Slovenija je tik pred vojno dobila eno samo sodobno cesto, in sicer betonsko cesto od Ljubljane preko Kranja do Naklega (31 km). Danes je v Sloveniji nad 1800 kilometrov sodobnih asfaltiranih, betonskih ali tlakovanih cest. Po osvoboditvi so zrasle številne moderne cestne magistrale, kot Ljubljana—Novo mesto—Zagreb, Ljubljana—Kočevje, Kranj—Ljubelj, Maribor—Dravograd—Ravne, Maribor—Gor. Radgona, Ljubljana—Postojna—Koper, Ljubljana—Celje in druge.

Pred vojno Slovenija ni poznala električne železnice. Pred kratkim pa smo tudi v Sloveniji dobili dve sodobni železniški progi na električno vleko, in sicer progi Postojna—Ljubljana (že pred vojno je bila zgrajena električna proga Trst—Postojna) ter progo Ljubljana—Kranj—Jesenice.

Močno se je v zadnjih 20 letih povečala tudi telefonsko omrežje. Slovenija ima danes že blizu 55.000 telefonskih aparatov.

POVEČANA POTROŠNJA KAVE, SLADKORJA, ČOKOLADE

Močno je narasla tudi potrošnja najrazličnejših dobrin in blaga. Leta 1954 so Slovenci pojedli 23.640 ton mesa, leta 1964 pa že 42.960 ton.

Narasla je tudi potrošnja sladkorja, in sicer od leta 1954 do lani od 20.460 ton na 31.405 ton. Isto velja prav za vse druge blago. Slovenci so se v zadnjih letih izkazali tudi kot precejšnji sladkosnedeži in »kofetarji«: medtem ko so leta 1954 pojedli le za 242 ton čokolade in čokoladnih izdelkov, je znašala potrošnja teh proizvodov v letu 1964 že 1765 ton. Se večji porast zaznamuje potrošnja kave: od 82 ton (v letu 1954) na 1222 ton (v letu 1964).

Športniki iz 48 držav so tekmovali v Ljubljani

»V imenu mnogih igralcev namiznega tenisa, zbranih v tej sijajni dvorani, se zahvaljujem vam Ljubljancanom in preko vas narodom Jugoslavije, za prisrčen sprejem.

V čast je našemu športu, da je izbran, da počasti to zgradbo, ki bo odslej okras in bo privlačevala mladino in ljubitelje vseh atletskih panog v Evropi in z vsega sveta...«

S temi besedami je predsednik namiznoteniške federacije Ivor Montagu pozdravil začetek 28. svetovnega prvenstva v namiznem tenisu, ki je bilo od 15. do 25. aprila v Ljubljani.

V teh dneh je bilo naše mesto kot pomlajeno. Med pomladnim zelenjem in šopi zastav smo srečavali mlade ljudi vseh barv in vseh narodnosti, ki so s petih celin in iz 46 držav pripotovali v Ljubljano.

Tekmovalci so se razšli, spomini in prijateljstva pa bodo živeli dalje

Osemindvajseto svetovno prvenstvo v namiznem tenisu je zaključeno. Kitajski tekmovalci so osvojili pet najvišjih priznanj, Japonci pa drugi dve. Kitajski igralec št. 1 Čuang Ce-tung je po Pekingu 1961 in Pragi 1963 že tretjič osvojil naslov svetovnega prvaka po dramatičnem finalu z Li Fu-jungom. Japonka Naoko Fukazu pa je v dramatičnem ženskem finalu premagala Kitajko Lin Hui-čing in postala v namiznem tenisu prva igralka sveta. V tekmovalstvu veteranov je zmagal Madžar Ferenc Sido. Od naših igralcev pa so se najbolj izkazali: Markovič, Vecko in Cirila Pirc, ki

da bi se v novi, veliki športni dvorani v Tivoliju pomerili za častne naslove prvakov in prvakinj v namiznem tenisu.

Takšnega srečanja Ljubljana še ni doživela. Vse mesto, vsa Slovenija se je pripravila za ta veliki športni dogodek. Preskrbeti je bilo treba množico hotelskih in privatnih sob za vse tekmovalce, predstavnike, funkcionarje in druge goste; urediti telefonske in teleprinterske zveze za številne novinarje; pripraviti radijske in televizijske prenose; izsolati vrsto vodičev — študentov in študentk, ki so poleg znanja tujih jezikov opravili tudi krajši tečaj za vodiče po Ljubljani.

Trgovine so za te dni tekmovalnemu razpoloženju primerno okrasile izložbe. Za sprostitev in spremembo se je medtem zvrstilo več kulturnih in zabavnih prireditev, med drugim koncert slovenskega okteta s pestrnim sporedom jugoslovanskih in tujih narodnih pesmi, koncert Partizanskega invalidskega zbora, večer jugoslovanskih narodnih plesov; Filatelistična zveza Slovenije je pripravila razstavo znamk. V prostem dnevu pa so si tekmovalne ekipe ogledale najlepše kraje Slovenije; večina se je odločila za izlet na morje in v Postojnsko jamo, nekateri pa so se odpeljali na Bled in Bohinj ali v Velenje.

Naša mladina je brž navezala prijateljske stike s tujimi tekmovalci. Prijatelji bele žogice so vsak dan napolnili veliko dvorano in z zanimanjem spremljali posamezne tekme, športno bodrili slabše, vse zmagovalce pa nagradili z navdušenim aplavzom. Nihče nam seveda ne sme zameriti, da smo v tekmah, kjer so se borili Jugoslovani, »navijali« predvsem za domače igralce in se glasno veselili vseh njihovih uspehov.

Saj smo pa tudi v resnici lahko ponosni na naše tekmovalce in tekmovalke. V ekipnem prvenstvu je jugoslovanska moška ekipa zasedla četrto mesto — takoj za zmagovalnimi ekipami Kitajske, Japonske in Koreje. Ženska ekipa pa se je uvrstila na dobro osmo mesto.

Jana Milčinski

Naša državna prvakinja v namiznem tenisu

Cirila Pirc, 22-letna uslužbenka trgovske hiše Na-ma v Ljubljani je videla že dobršen kos sveta. Domala ni evropske države, katere žigov z obmejnih prehodov ne bi imela v svojem potnem listu. Kadarkoli že potuje — med prtljago je vedno tudi lopar za namizni tenis. Cirila je že tri leta najboljša jugoslovanska igralka namiznega tenisa in seveda je bila tudi »prvo dekle« naše reprezentance na svetovnem prvenstvu v Ljubljani.

Prav lepi so doseženi uspehi Pirčeve. Na državnem namiznoteniškem prvenstvu v Pragi je leta 1964 dosegla četrto mesto, prav tako je bila četrta tudi v Holandiji. V Pragi na svetovnem prvenstvu leta 1963 sta se v igri mešanih parov z Edvardom Veckom uvrstila med prvih šestnajst. Na državnem prvenstvu Francije je Pirčeva s soigralcem Hrbudom dosegla prvo mesto. V Grčiji sta z Veckom dosegla prvo mesto v igri mešanih parov, letos pa sta dosegla prav tako prvo mesto v Vzhodni Nemčiji. Res lep šopek uspehov našega dekleta z belo žogico, Cirile Pirčeve.

»Najbolj všeč mi je bilo v Holandiji in Grčiji,« je dejala, ko smo jo poprašali, katero deželo bi rada še obiskala. Pa je takoj pristavila: »Seveda pa je najlepše na Gorenjskem, na Bledu, kjer treniram. Namizni tenis terja veliko časa. Treniram trikrat ali štirikrat na teden.«

Ce n'est personne d'autre que Cyrille Pirc, une jeune fille de 22 ans, employée au Grand Magasin à Ljubljana.

Malgré son âge, elle a parcouru une bonne partie du globe. Elle peut se flatter d'avoir, dans son passeport, les visas de presque tous les pays d'Europe. Il y a une raison à cela: Cyrille est, depuis 3 ans, la meilleure joueuse de ping-pong yougoslave. Aussi fut-elle la première à être retenue pour représenter, cette année, nos couleureurs au championnat du monde se déroulant à Ljubljana.

Les lauriers jusqu'à présent obtenus ne sont pas des moindres: 4e à Prague au championnat de Tchécoslovaquie dans le simple dames de 1964, 4e également au championnat des Pays-Bas dans le simple dames au cours de la même année, 16e à Prague au championnat du monde de 1965 dans le dames et messieurs, place partagée avec son partenaire Édouard Vecko, lère avec Hrbud au championnat de France dans le dames et messieurs, lère avec Vecko dans le dames et messieurs en Grèce et encore lère avec le même partenaire dans le dames et messieurs en Allemagne Orientale. Inutile d'insister, ces succès parlent d'eux-mêmes.

L'ayant interrogée sur ses meilleurs souvenirs, elle nous affirma avoir trouvé tout particulièrement les Pays-Bas et la Grèce à son goût. La région qu'elle voudrait encore visiter? Eh bien, c'est, bien entendu la Haute-Carniole avec son incomparable Bled où elle s'entraîne. Devenue volubile, elle ajouta que le ping-pong exigeait beaucoup de temps.

so se uvrstili med najboljšo šestnajstotico na svetu.

Po svečani razglasitvi rezultatov sta ob zvokih fanfar spustila belo-zeleno zastavo SPENT z droga najmlajša udeleženca tekmovanja 13-letna Jeseničanka Božena Krajzelj in 15-letni Antun Stipančič iz Duge Rese.

Velika športna dvorana v Tivoliju, ki je s tem prestala svoj ognjeni krst, se je spraznila. Tekmovalci so se razšli. Spomini in prijateljstva pa bodo živela dalje. Po dobro organiziranem osemindvajsetem SPENT bo odšlo ime glavnega mesta Slovenije po vsem svetu in sloves naše nove športne dvorane

Ob slovesni otvoritvi SPENT v Ljubljani

2
Naša državna prvakinja v namiznem tenisu
Cirila Pirčeva

nam bo prav gotovo pripomogel, da nam bodo mednarodni športni forumi tudi v bodoče zaupali še marsikatero veliko športno prireditve.

Miss SPENT

Na sprejemu, ki ga je ob zaključku pripravil organizacijski komite za vse udeležence 28. svetovnega prvenstva v namiznem tenisu, so razglasili miss SPENT, ki je postala reprezentantka GANE E. Jacks. Volitev Miss SPENT je pripravil list Tedenska Tribuna med akreditiranimi tujimi in domačimi novinarji na SPENT. Miss SPENT je prejela šop stotih rdečih nageljnov.

KULTURNI ZAPISKI

¹
Po smrti umetnika in ljudskega
poslanca Jožeta Tirana je ostalo
prazno tudi njegovo mesto v
ljudski skupščini. Njegovi to-
variši so tja položili šopek rož

²
Zlatko Baloković

³
Kipar Janez Boljka pred de-
tajlom spomenika talcem in
borcem Ljubljane

1 | 2 | 3

To pomlad je umrl igralec, režiser in umetnik-pripovedovalec slovenske besede, Jože Tiran. Praviijo, da hitro umre, kdor hitro živi; če za koga, velja ta pregovor prav za Tirana. Komaj dobrih dvajset let star je požel prve aplavze na odru ljubljanske Drame. A prav kmalu je svoj igralski kostum zamenjal za uniformo in odšel med partizane. Med posameznimi pohodi in borbami pa je recitiral in igral soborcem in kot član Slovenskega gleda-

Zlatko Baloković je umrl

V soboto, 3. aprila, je v Zagrebu na Mirogoju zagrnila domača zemlja krsto Zlatka Balokovića, umetnika violinista svetovnega slovesa, velikega rodoljuba in prijatelja jugoslovanskih narodov. Bridko naključje, ki jih je toliko v našem življenju, je hotelo, da se je umetnik mrtev vrnil v svoj rodni Zagreb, ki ga je povabil in veselo pričakoval, da ga počasti ob njegovi 70-letnici.

Zlatko Baloković je bil rojen v Zagrebu leta 1895. Že v otroških letih ga je navduševala glasba. Z odliko je dovršil violinsko šolo na glasbenem zavodu v Zagrebu. Nato ga je pot povedla v Meisterschule na Dunaj, kjer je diplomiral na glasbeni akademiji in kot najboljši slušatelj prejel državno nagrado. Sledili so koncertni nastopi, najprej seveda v rodnem Zagrebu, nato v drugih krajih Hrvatske. Potem pa se mu je odprl svet. Nastopal je v velikih mestih številnih tujih dežel. Svet je spoznal v njem velikega umetnika in po njem spoznaval deželo, iz katere je izšel.

Iz Evrope je po prvi svetovni vojni odšel v Ameriko, ki jo je s svojo umetnostjo prav tako navdušil. Leta 1924 se je za stalno nastanil v New Yorku.

Daleč je živel od svoje rojstne domovine, sredi velikega tujega sveta, toda rojstna dežela je vselej ostala z njim, v srcu jo je nosil na vseh poteh svojega življenja. To je zlasti dokazal v času druge svetovne vojne, ko se je takoj odločno zavzel za pomoč rojstni deželi, ki se je borila na življenje in smrt za svoj obstoj in svobodo. Bil je predsednik v številnih odborih in organizacijah, ki so jih ustanovili jugoslovanski izseljenci za pomoč Jugoslaviji; v Narodnem svetu Amerikancev hrvatske narodnosti, v Združenem odboru Amerikancev južnoslovanskih narodnosti, v Ameriško slovanskem kongresu za državo New York, v Ameriškem odboru za pomoč Jugoslaviji, v Odboru za pomoč Sovjetski zvezi itd.

Po njegovih prizadevanjih so se vključile v Ameriški odbor za pomoč Jugoslaviji številne najvidnejše osebnosti Amerike, znani učenjaki, umetniki, predstavniki javnega življenja itd. V neki akciji za pomoč Jugoslaviji je sodelovala tudi soproga ameriškega predsednika gospa Eleonora Rooseveltova.

Tudi svoje umetniško delovanje je Baloković med drugo svetovno vojno popolnoma posvetil v korist Jugoslavije. Okrog 250 koncertov, ki jih je priredil v tem času, je bilo namenjenih za pomoč domovini. Nastopal je tudi kot govornik.

Od umetnika izseljenca so se v soboto 3. aprila poslovili in ga spremili na zadnji poti tudi predstavniki naših izseljenskih matic, med njimi tudi predstavniki Slovenske izseljenske matice.

Slava zvestemu sinu domovine!

I. S.

lišča na osvobojenem ozemlju se je mlad in srečen in poln načrtov vrnil v osvobojeno Ljubljano. Spet je stopil na odrske deske in mnoge njegove igralske stvaritve, zlasti pa njegov Mihol v Borovih »Raztrgancih«, bodo dolgo živele v našem spominu. Utemeljil je in deset let vodil novo ljubljansko — Mestno gledališče, v njem režiral nič koliko predstav, vmes pa zmerom in na vseh proslavah in v radiu, televiziji, v gledališču recitiral pesmi in prozo in s svojim pripovedovanjem nas je znal navdušiti in ganiti do solz.

Ustvaril je spomenik talcem in borcem Ljubljane

Razgovor z akademskim kiparjem Janezom Boljko

Preprost fant, z nasmejanimi očmi in s polnimi žepi dnevnih časopisov, zaljubljen v stare mestne četrti in nasprotnik vsega, kar nenačrtno ruši skladnost ustaljenih urbanističnih form v središču Ljubljane, drugače pa neumorni delavec in včasih celo bolj podoben delavcu iz železarne kot umetniškemu ustvarjalcu — takšen je na prvi pogled akademski kipar in grafik Janez Boljka.

Štiriintridesetletni slovenski kipar se je v zadnjih letih uvrstil med najboljše domače kiparje in prav to nas je napotilo na obisk k njemu. Pravzaprav sva se srečala v mestu in v njegov atelje sva jo mahnila peš. Dan je bil aprilski, pot v Rožno dolino prijetna. Nad ateljejem je visok dimnik, nad njim se dviga v nebo kovinski ptič Feniks — orientacija za prijatelje in znance. Atelje je prostoren, bolj podoben majhnemu podjetju kot umetniškemu ateljeju, saj imata skupaj s kiparjem Petrom Črnetom med drugim tudi miniaturno livarno za bron. Prostor izpolnjujejo plastike, nekatere so že pokazale svoje naličje na številnih razstavah, druge so samo odlite, tretje čakajo dokončnega umetniškega modeliranja... Kaj trenutno ustvarja Janez Boljka?

— Pred dvema letoma sem na javnem natečaju predložil osnutek za spomenik talcem in borcem mesta Ljubljane in dobil zanj prvo nagrado. Spomenik je visok trinajst metrov, sestavljen je iz jedra in iz trnastih-bodičastih form, ki naj bi simbolizirale z žico obdano in okupirano Ljubljano med zadnjo vojno. Na jedru so reliefi, na spodnjem delu imam po vsebinskem konceptu izdelane obrise streljanih talcev, na zgornjem partizanske borce. Spomenik sem delal v dveh etapah, konstrukcija je iz varjenega železa, kar so kasneje odlili v mavec, razžagali na kose in jih odpeljali v Beograd, kjer spomenik odlivajo v bron. Konec aprila bodo spomenik v kosih pripeljali v Ljubljano in ga kar na mestu zvarili. Spomenik bo težak približno trinajst ton, odkrit bo na Žalah devetega maja ob dvajsetletnici osvobodene Ljubljane...

Janez Boljka ima za seboj številne mednarodne razstave, na katerih je razstavljal predvsem skulpture v železu, zadnje čase pa se je odločil za bron.

— Še pred kratkim sem delal vse v železu. Osebnost se mi zdi najbolj pomemben ciklus plastik pod naslovom »Motivi iz Ribnice« in pa protivojni ciklus skulptur, kjer sem uporabljal staro orožje. Skulpture kot »Slovenski totem«, »Spomin na žrtve«, »Requiem« so odkupljene in zdaj razstavljene v Moderni galeriji in Muzeju narodnoosvobodilne vojne v Ljubljani. Vzporedno s plastiko se ukvarjam tudi z grafiko. Zdaj sem nehal z varjenjem plastik in se opredelil za odlivanje plastik v bron. Bil sem na študijskem potovanju v Italiji, kjer sem si v Veroni pridobil osnovno znanje neposrednega modeliranja v vosek in potem odlivanja v bron...

V Boljkovih skulpturah je čutiti stalno prisotnost aktualnih moralnih, etičnih in družbenih premikov našega ljudstva. Protivojni ciklus plastik, kjer je uporabil za jedro cevi starih pušk in jih ovil z bodečo žico, pričajo o umetnikovem spoznanju, da je sleherna vojna nesmiselna, da zahteva človeška življenja in človeško kri. Ciklus ribniških motivov pa ni nič drugega kot številne variante tega slovenskega kmeta-mešetarja in popotnika, ki se mu sita nad glavo spreminjajo v trnove krone, skrb za vsakdanjim zaslužkom se mu nad glavo prerašča v breme, večje od njega...

Boljka opazuje življenje okrog sebe z občutljivostjo in prizadetostjo umetnika, ki vidi v človeškem življenju splošne vrednote in jih zna tudi vsebinsko prenesti v železo oziroma bron.

B. S.

V Kopru so letos že osmič podelili Kosove love nagrade prosvetnim delavcem, ki so se posebej odlikovali z nesebičnim kulturno-prosvetnim delom v minulem letu.

V Piranu je bil simpozij o varstvu in oblikovanju kulturne pokrajine v Sloveniji. Udeležili so se ga strokovnjaki — urbanisti, arhitekti, sociologi, geografi in drugi. Odprli so tudi razstavo o varstvu in oblikovanju pokrajine v Sloveniji.

Srečanja s pesnikom Matejem Borom

Spomin na prvo srečanje sega v temna vojna leta, ko je bila Ljubljana okrog in okrog obdana z bodečo žico in smo se vsi, ki smo ljubili svobodo, sestajali skrivaj zdaj tu zdaj tam, in po svojih močeh pomagali v borbi. Nekega dne je na nekem sestanku nekdo potegnil iz skrivališča drobno knjižico z zlato obrezo: pesmi Mateja Bora »Previharimo viharje«. Knjižica je šla iz rok v roke in polglasno, kakor zamaknjeni, smo brali njegove verze in nič nas ni motilo, da sta za vrati v sosedni sobi stanovala dva Nemca, ki sta nasilno zaplenila del stanovanja.

Vsi smo ga brali — tisti, ki smo ostali doma in še bolj tisti, ki so se v gozdovih borili; njegovi verzi so nam budili moč in tolažbo in upanje v zmago.

Njegove pesmi pa niso bile le borbene in uporne; ciklus pesmi »Ljubezen v viharju«, ki jih je posvetil svoji prvi ženi — padli partizanki Nini, so polne dragocene intimne lirike.

Po vojni so bila srečanja z Borom pogosta. Gledali smo njegove »Raztrgance«, najpopularnejšo slovensko partizansko dramo, napisano sredi bojev, ki nam danes nič manj živo kot v tistih težkih vojnih dneh prikaže stiske in pogum našega človeka v boju proti okupatorju in domačim izdajalcem.

Brali smo njegove pesniške zbirke, v katerih se mu spomin od časa do časa še zmerom vrača v partizanske dni; s sonetnim vencom se je še enkrat poslovil od svoje mrtve žene — partizanke Nine. Hkrati pa njegova pesem bolj in bolj zajema tudi probleme sodobnega človeka — človeka atomske dobe; vrh te njegove sodobne lirike pomeni vizionarna poema »Sel je popotnik skozi atomski vek«, ki je bila prevedena že v več tujih jezikov. Izbor dosedanjega lirskega opusa nam je predstavila knjiga »V poletni travi«, ki je izšla leta 1963, ob pesnikovi petdesetletnici. V njej so tudi Borovi duhoviti in oblikovno dognani epigrami, ki sodijo med najboljše, kar jih je bilo po vojni napisanih.

Gledali smo njegove drame »Vrnitev Blažonovih«, »Kolesa teme«, komedijo »Vesolje v akvariju«, v katerih smo srečali zdaj Bora-revolucionarja izza partizanskih dni, zdaj borca-satirika, ki s satirično ostjo meri v napake današnje civilizacije.

V drami »Zvezde so večne« se je spet vrnil v partizansko snov, v drami »Pajčolan iz mesečine« pa se je poskusil s sodobno moderno dramo. Med dramatiko lahko štejemo tudi njegovo veselo epsko-dramatsko pesnitev »Bele vode«, v kateri duhovito in ostro riše razmere izza časa svete alianse, v resnici pa marsikje meri tudi v današnji čas.

Roman »Daljave« nam je prinesel srečanje z Borom — partizanom, a to ne z junakom-partizanom iz vojnih dni, pač pa z današnjim človekom, ki se v spominih vrača v preteklost in razčiščuje v sebi probleme tedanjih dni, svoje ravnanje in odločilnih trenutkih vojnega časa in moralno odgovornost za te svoje odločitve.

Nekaj let sem pa že srečujemo tudi Bora — prevajalca, ki s prevodi Shakespeara z uspehom nadaljuje Župančičevo delo. Pravkar končuje svoj deseti prevod — Shakespearovo dramo »Troilus in Cressida«, ki jo bodo verjetno že v prihodnji sezoni uprizorili v ljubljanski Drami.

Njegovo bogato ustvarjanje mu je letos prineslo naslov akademika Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Toda Matej Bor ne počiva na lovorikah. Prav zdaj je sredi nujnih priprav za mednarodni kongres PEN-kluba, ki bo poleti na Bledu. Vmes pripravljaja izbor poezij, ki bo izšel v svetovno znani zbirki »Auteurs du monde« v pariški založbi Seghers, ter njigo novel, in kadar utegne, snuje svoj drugi roman »Dolina«.

Jana Milčinski

Matej Bor

Menil sem iti sam

Menil sem iti sam
tja h goram,
tja h goram,
pa si z mano šla,
ljubica z mano — kam?
Tja h goram,
tja h goram.

Zvabil ni te na pot,
na to dolgo pot,
kak prešeren falot,

zvabila ni na pot,
na to svetlo pot,
mesečina,

neki samotni večer
potrkala je na dver
in povabila te na pot,
na to težko pot — domovina.

Iz cikla »Ljubezen v viharju«

»Lucija« novi slovenski celovečerni film

Pri ljubljanskem filmskem podjetju Viba-film so posneli že dovršen del novega slovenskega filma »Lucija«; scenarij zanj sta napisala France Kosmač in Marjan Brezovar po Finžgarjevi povesti »Strici«. France Kosmač film tudi režira. Za igralko naslovne vloge pa je bila od sedmih igralk, ki so bile na poskusnem snemanju, izbrana mlada študentka Akademije za igralsko umetnost Alenka Vipotnik. To je njena prva vloga pred filmsko kamero in ima zato seveda nekoliko treme; vendar se je v vlogo že vživela in če jo bo tudi dobro odigrala, je imel režiser z izbiro zares srečno roko. Njen mladi obraz, obkrožen s plavimi lasmi, nam na platnu pričara pravo gorenjsko lepotico, kajžarsko hčer, ki jo vzljubi gruntarski sin in jo z dovoljenjem očeta pelje pred oltar.

Njenega moža igra Kristijan Muck, njegova brata, ki se bratovi poroki s kajžarskim dekletom upirata in s svojo trmo posredno tudi povzročita njeno prezgodnjo smrt, pa bosta odigrala Bert Sotlar in Rudi Kosmač. Vsi trije, zlasti Bert Sotlar, so že stari znanci s filmskih platen. Za zunanje posnetke je režiser izbral Sorico, hribovsko vas v Sorški dolini. Največ težav pri snemanju jim dela pogovorni jezik, ki bo v gorenjskem narečju. Obetajo, da si bomo premiero filma lahko ogledali že pred poletjem.

Yugoslav writers prepare for pen club Gathering

In connection with the International Pen Club congress which is scheduled to take place in the popular Slovenian lake-resort of Bled this summer, Yugoslav writers will shortly issue a series of publications on modern Yugoslav literature intended for foreign readers. The Association of Yugoslav Pen Clubs is preparing a special publication for the congress delegates on the development of postwar Yugoslav literature. This publication, which will review the principal trends in contemporary Yugoslav literature, will be a compilation of contributions from prominent writers representing each of the six constituent Yugoslav republics. It will be published in several foreign languages.

Another publication, to be translated into English in time for the Congress, comprises selected essays by contemporary Yugoslav writers.

1
Pesnik Matej Bor

2
Alenka Vipotnikova in Bert Sotlar v novem slovenskem filmu Lucija

OTROCI BERITE

ŽREBIČEK

KRISTINA BRENKOVA

KO JE BIL ANDREJ ŠE MAJHEN, ME JE PROSIL: »MA-
MA, KUPI MI RUMENEGA PIŠČANČKA.«

»NE,« SEM REKLA, »KAM NAJ GA LE DENEVA, SAJ
VIDIŠ, DA IMAVA PREMAJHNO STANOVANJE.«

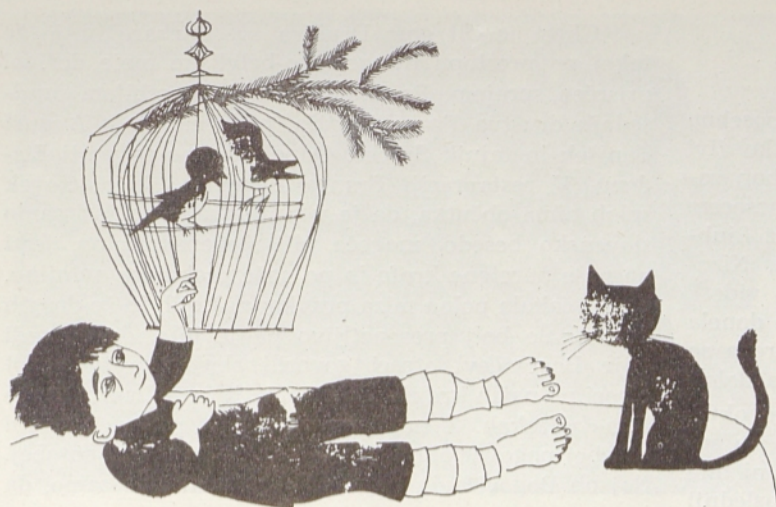
»POTEM MI KUPI PSA,« JE DEJAL.

»KJE BO STALA NJEGOVA HIŠICA,« SEM VPRAŠALA,
»SAJ NIMAVA NE BALKONA NE VRTIČA?«

»POTEM MI KUPI VSAJ ŽREBIČKA,« JE PONOVILO OD-
LOČNO IN ŽE UŽALJENO. »JAHAL GA BOM PO CESTI.
CESTO PA VENDARLE IMAVA?«

RISALA: LIDIJA OSTERC

NA DIŠEČI JASI JE LESENA BAJTICA IN V NJEJ LEŽI JANEK, NAJMLAJŠI PARTIZAN.

STARA ŽENICA SEDI PRI NJEM. LONČEK MLEKA DRŽI V NAGUBANIH ROKAH IN SE SMEHLJA. SAM JE JANEK Z NJO IN NE MORE PREMAKNITI NOG. RAD BI VSTAL IN ODŠEL ZA PARTIZANI, KI SO GA RANJENEGA PRINESLI SREDI NOČI. PREVEZALI SO MU NOGE, POSEDELI PRI NJEM IN ODŠLI.

VES DAN JE JANEK Z ŽENICO SAM. ZJUTRAJ MU ODPRE OKENCE IN OBRNE LEŽIŠČE. TEDAJ VIDI JANEK V SONCU NEBO IN MLADO SMREČJE.

PONOČI JE LEPŠE. PONOČI PRIDE PARTIZAN IN MU ZDRAVI NOGO. LEPO JE POSLUŠATI PARTIZANA; POZNA PTICE IN DRUGE ŽIVALI V GOZDU IN V BAJTICO PRINAŠA VESELJE IZ BRIGADE.

PODNEVI PA JE JANEK S STARO ŽENICO SAM. DAJE MU SVOJE DOBRO, STARO SRCE. RAHLJA MU LEŽIŠČE, KUHA MLEKO, PEČE KRUH. PRINESE MAČKO IN JO POLOŽI JANEKU NA ODEJO. PRINESE SMREČNO VEJICO IN MU JO ZATAKNE ZA VZGLAVJE, DA ZADIŠI PO GOZDU. PRINESE KOŠARICO PRVIH ČEŠENJ.

PA JE VENDAR JANEK SAM. PREVEČ STARA JE ŽENICA, DA BI BILA JANEKU TUDI ZA VESELJE. SAMO ZA DOBROTO JE IN NE ZNA PRIPOVEDOVATI VESELIH ZGODB IZ BRIGADE. VES DAN SE SAMO PRIJAZNO IN LJUBO SMEHLJA.

VSAKO NOČ PROSI JANEK PARTIZANA, DA BI GA VZEL S SEBOJ. PARTIZAN PA ODHAJA BREZ NJEGA V NOČ.

KAJ NAJ ŠE PRINESE STARA ŽENICA ZA JANEKOVO ŽALOST IN NJEGOVO SAMOTO?

DVE TAŠČICI PRINESE, UDOMAČENI, VESELI PTIČKI.

V BAJTICI JE ZDAJ VESELO. NIČ NE DE, DA PRIHAJA PARTIZAN ZDAJ LE ŠE VSAKO TRETJO NOČ. ZDAJ STA V BAJTICI DVE VESELI, GLASNI PTIČKI; SKAČETA PO KLETKI S PALČKE NA PALČKO, LOVITA SE, IGRATA, IN GLEJ, TUDI PREPIRATA SE! SKRBNJO JU HRANI STARA ŽENICA, PA SE VENDAR PREPIRATA ZA ZRNCA, KDO VE ZAKAJ!

ZA TVOJE VESELJE, JANEK, PRAVI STARA ŽENICA.

TAŠČICI STA VSAK DAN BOLJ ŽIVAHNI. OBE SE HOČETA OB ISTEM ČASU KOPATI V KORITCU IN KO SE PREPIRATA, PREVRNETA KORITCE IN ZLIJETA VODO.

JANEKOVA NOGA JE VSAK DAN BOLJ ZDRAVA. VSE BOLJ VESELO JE V BAJTICI. OBE TAŠČICI HOČETA STATI NA VRHNJI PALČKI, KADAR POJETA. NIKAR SE NE PREPIRAJTA, TAŠČICI, ZA VRHNJO PALČKO! KO SE VRNE JANEK V BRIGADO, VAJU VZAME S SEBOJ IN SEDELI BOSTA VRH SMREKE IN PELI, KOLIKOR VAMA BO GRLO DALO!

NAVSEZGODAJ SE BUDITA TAŠČICI. PRERIVATA SE NA SPODNJI PALČKI, KAKOR DA NI PROSTORA ZA OBE! POJDI NA VRHNJO PALČKO, PRVA TAŠČICA, IN NIKAR NE BUDI JANEKA TAKO ZGODAJ, DA BO ČIMPREJ OZDRAVEL. KO SE VRNETE V BRIGADO, BOSTE IMELI VSI DOVOLJ PROSTORA V ŠIRNEM GOZDU!

ZDAJ PA JE V BAJTICI TIHO. PRVA TAŠČICA SI JE ZATAKNILA NOŽICO V MREŽO. ŽALOSTNA LEŽI NA TLEH IN DRUGA JE PRI NJEJ. NIČ VEČ SE PTIČKI NE PREPIRATA. ZDRAVA PTIČKA NOSI BOLNI ZRNCA IN SAMA PRAV MALO ZOBLJE.

BOLNA PTIČKA JE VSAK DAN BOLJ UBOGA. TEŽKO ČAKA NA PARTIZANA DRUGA PTIČKA, TEŽKO ČAKATA NANJ JANEK IN STARA ŽENICA.

NOŽICO SI JE ZLOMILA, POVE PARTIZAN, KO PRIDE IN PREGLEDA BOLNO PTIČKO. SKRBNJO JO PRIME V ROKO, NJEGOVI PRSTI SO NEŽNI. PTIČKA MU ZAUPA NOŽICO. ŽIVALCA POZNA DOBREGA ČLOVEKA. PTIČKA SE ZDRAVI KAKOR ČLOVEK. IN ODSLEJ ZDRAVI PARTIZAN TUDI PTIČKO.

V BAJTICI JE SPET VESELO. JANEK ŽE HODI PO SOBICI IN PTIČKA ŽE LAHKO STOJI NA PALČKI. VSAK DAN JE NJENA NOŽICA BOLJ ČVRSTA.

HKRATI STA ZDRAVA, JANEK IN TAŠČICA. HKRATI ZAPUSTIJO STARO ŽENICO, JANEK, NAJMLAJŠI PARTIZAN IN TAŠČICI; ŠIRNI GOZD JIH ODNESE.

ODŠEL JE JANEK. Z JANEKOM JE ODŠLA TUDI NJEGOVA ŽALOST IN STARA ŽENICA SE VESELO SMEHLJA.

Srečanja

Slovenska pesem ima veliko moč. Še posebno spozna to človek, ki je odšel v tujino. Dlje ko živi na tujem, bolj mu je prirasla k srcu, vedno bolj zverovano jo poje ali posluša. Ko smo pred mesecem dni začeli s Koroškim akademskim oktetom iz Ljubljane prirejati koncerte po Zahodni Nemčiji, Nizozemski in Belgiji, je bilo pri vsakem nastopu videti, kot da je slovenska in slovanska pesem, ki je donela iz grl naših fantov, pastirski rog, okrog katerega so se začeli zgrinjati slovenski rojaki od blizu in daleč.

Na našem konzulatu v Stuttgartu, kjer so oktetovci nastopili za Jugoslovane, ki so trenutno na sezonskem delu v Nemčiji, Slovencev tisti večer ni bilo prav veliko. Bilo je namreč sredi tedna in naslednji dan zjutraj je treba zgodaj vstati. Pa vendar smo doživeli nekaj zares pristrčnih srečanj. Komaj sem začel pritiskati na fotoaparatus, da bi ujel na film nekaj spominov na ta večer, že se mi je s kamero pridružila Julija Jakopinova, doma iz Ljubljane, ki dela kot fotografka v Stuttgartu že nekaj let in ima še kako leto do izteka pogodbe, potem pa se bo vrnila v Ljubljano. Povedala je, da pogosto fotografira take in podobne prireditve, slike pa pošilja včasih tudi v ljubljanske časopise. Kar pomagat bi jim šla, je vzkliknila, ko so naši fantje zapeli.

Čeprav naši ljudje v Nemčiji trdo delajo, jih misel na domovino in domače nikoli ne zapusti. Zjutraj ob petih nas pozdravi iz radia kukavica iz Ljubljane, pravi jo in štejejo dneve in prihranke ter kujejo načrte o obisku ali pa kar o vrnitvi domov, seveda navadno ne brez avtomobila. Edo Horvat, ki mi ga je predstavila Jakopinova, je že eden takih. Doma je iz Rogaške Slatine, živi pa z ženo, tudi Štajerko, v Zagrebu. V Stuttgartu je leto in pol, pa je bil medtem kar dvanaajstkrat doma pri družini. Tudi za službo doma je domjenen in ko se bo vrnil, bo nadaljeval staro življenje. Je namreč zidar in mu v Jugoslaviji, kjer se toliko gradi, res zlepa ne bo zmanjkalo dela. Takih kot Edo Horvat je v Stuttgartu še in še, samo kaj, ko z vsemi zaradi naglice ni bilo mogoče spregovoriti. Velja pa resnica, da uživajo Slovenci zaradi svoje delavnosti in premišljenosti spoštovanje povsod, kamor pridejo.

V Hamburgu živi manj Slovencev kot na Bavarskem. Pa smo imeli takoj na začetku prav ganljivo srečanje z Ivanko Vavpotič, vdovo in filatelistsko. Našla nas je v studiu hamburškega radia, kjer je oktet snemal svoj program za nemške oddaje. V začetku ji kar ni šla slovenska beseda gladko iz ust, ko nas je nagovorila. Saj ni čudno, več kot trideset let je bila poročena v tujini. Pa je v časopisu brala, da bodo prišli na hamburški radio pet slovenski pevci, in nas je poiskala. V pogovoru je kar stekla beseda. Spomini na rodni Maribor in na zadnji obisk v Sloveniji šestdesetega leta so jo močno prevzeli.

Povsem drugačno, a nič manj ganljivo srečanje smo doživeli v Belgiji, v rudarskem mestu Eisden, kjer se je kmalu po prvi svetovni vojni naselilo veliko Slovencev.

Oktet je bil gost Društva sv. Barbare in je že takoj po prestopu nizozemsko-belgijske meje doživel pristrčen sprejem. Po nas so prišli s kombijem predsednik društva Franc Gostiša, podpredsednik Avgust Tanjšek in tajnik Smrke. Odpeljali smo se proti Eisden. V restavraciji Franca Bogoviča, kjer človek sploh nima občutka, da je v tujini, saj je slišati samo slovensko besedo, mogoče piti slovensko vino, jesti po naše narejene krofe in po naše prekajeno svinjino, nas je čakala polna miza pravkar naštetih in še drugih dobrot. Še bolj presenetljivo pa je bilo, da so tudi trije Bogovičevi otroci govorili slovensko tako kot otroci po naših krajih. Dobili smo jih z »Mladim vedežem« v rokah. Z najstarejšo, z Mili, pa sva se tudi posebej pogovarjala. Toda o tem »intervjuju« posebej. Naj ob Bogovičevih najmlajših pripomnimo samo, da

niso izjeme, kar se tiče znanja slovenščine. V Eisdeni namreč otroci slovenskih staršev še zmeraj obvladajo materinščino skoraj vsi. To smo lahko opazili tudi zvečer na koncertu v rudniški dvorani, kamor je prišlo poslušat oktet toliko rojakov, da so do zadnjega kotička zasedli prostor. Pot me je zanesla tudi v družino Franca in Tončke Trkalj, oba z Dolenjske, ki jima rastejo že otroci in vsi brez izjeme govorijo ob flamščini pa francoščini in nemščini, kar je tukaj običajno, tudi slovenščino, čeprav domovine svojih očetov in dedov še niso videli. Oba starejša vnuka Franca Trkalja skupaj z zetom, Francem Gostišo, okretnim in zmožnim predsednikom društva, nastopajo v igrakah, ki jih Društvo sv. Barbare prireja.

Pravzaprav ima vsak izmed naših rojakov v Eisdeni v tem društvu svoje mesto. Johan Šnurer, Prekmurec, s katerim smo se pristrčno zabavali ob skupnem kosilu, saj je prav po domače šegav in duhovit, je bil zvečer na koncertu pri blagajni, Alojzij Rak iz Laz pri Sevnici, ki je bil 37 let na delu v jami in šele 1963. leta spet prvič doma, pobira pri društvenih članih članarino. Takih in podobnih opravi za družabno življenje naših rojakov v Eisdeni bi lahko našli še in še. Pa tudi takih in podobnih krajev, kot je Eisden, kjer Slovenci kljub temu, da so se vživeli v novo domovino, niso pozabili materinščine in Slovenije, bi lahko po svetu še našli. O enem, o Heerlenu na Holandskem, ki ga je oktet tudi obiskal, bomo poročali prihodnjič.

Jože Snoj

Rojaki v Eisdeni pred menzo g. Bogoviča¹
 Na koncertih koroškega okteta v Nemčiji^{2 3 4 5}

1	2	4
	3	5

NAŠI LJUDJE PO SVETU

Pomoč naših izseljencev rojstni deželi med narodnoosvobodilno borbo in pri obnovi

Ob dvajseti obletnici osvoboditve Jugoslavije se še posebej spominjamo naših rojakov izseljencev in njihove res izdatne pomoči (gmotne in tudi moralne) rojstni deželi v njenem najtežjem času. Res velika in učinkovita je bila ta pomoč. Iz raznih dežel, kjer so živeli naši ljudje, je prihajala v besedi, denarju in najrazličnejših vrstah blaga: od živil, obleke, do zdravil in dragocenih zdravniških instrumentov. Kdo bi vse premeril, preštel, pretehtal in ocenil? Mnogo je znanih, napisanih števil, veliko je pa še neznanega, nenapisanega. Nikoli ne bomo mogli potegniti črte in vsega sešteti.

Naši izseljenci, med katerimi je največ delavcev, so bili vedno na strani napredka in demokracije. Že od vsega začetka, ko je začela groziti stari domovini fašistična nevarnost, so bili odločno na strani zaveznikov. Ko so fašisti okupirali Jugoslavijo in napadli Sovjetsko zvezo, so naši izseljenci in njihovi potomci zbrali velike vsote dolarjev vojne pomoči za Sovjetsko zvezo in tisoči so stopili v vrste prostovoljcev zavezniške armade. Kakor navaja Louis Adamič, je bil med prvimi ameriški vojaki, ki so padli v drugi svetovni vojni, slovenski izseljenec iz Clevelanda Louis Brodnikar.

Številni slovenski izseljenci in njihovi sinovi so se borili tudi v enotah prekomorskih brigad za osvoboditev Jugoslavije. Med temi so bili slovenski rudarji iz Francije Gregor Potrpin in Milan Kovač iz Pas de Calaisa, sin Juriša Artiča iz Lievina je kot partizanski borec padel na Primorskem, kjer je tudi pokopan. Rudarjev sin Jože Potočnik, ki se je v otroških letih s starši izselil v Francijo, po osvoboditvi pa se je za stalno vrnil v Slovenijo, se spominja: »Okrog petdeset Slovencev prostovoljcev je proti koncu leta 1944 odpotovalo iz Pariza z ladjo do Italije, od tam pa v Jugoslavijo. Bil sem v V. prekomorski brigadi, ko pa je bila ta razformirana, sem odšel v III. prekomorsko brigado, ki se je borila za osvoboditev Trsta.

V bližini Opčin sem bil 27. aprila 1945 ranjen. Avgusta istega leta sem prišel nato v Trbovlje in tam tudi ostal ...«

Še nikoli ni bila domovina našim izseljencem tako blizu kakor v njenih velikih in bridkih dneh med drugo svetovno vojno.

Ameriški Slovenci so sklicevali mitinge in zborovanja, na katerih so zahtevali od svojih vlad pomoči za naše partizanske borce. Naša izseljenska društva in organizacije niso bile še nikoli tako razgibane in aktivne. Ustanavljali so posebne odbore za zbiranje pomoči. Ameriški Slovenci so že 19. aprila 1941 v Chicagu ustanovili Jugoslovanski pomožni odbor — Slovensko sekcijo. Naslednje leto, v začetku decembra je bil ustanovljen Slovensko ameriški narodni svet (SANS), ki je med vojno in po vojni zbral velike vsote za pomoč Jugoslaviji. Samo preko Ameriškega odbora za pomoč Jugoslaviji je SANS zbral 119.000 dolarjev in raznega blaga v vrednosti 350.000 dolarjev. Častni predsednik SANS je bil pisatelj Louis Adamič, prva podpredsednica ustanoviteljica in takratna glavna predsednica Slovenske ženske zveze Marie Prislund, drugi podpredsednik je bil publicist Janko Rogelj, takrat glavni predsednik Ameriške bratske zveze.

Na prvem zborovanju SANS, ki je bilo decembra 1942 v Clevelandu, je bil Louis Adamič izvoljen za predsednika Združenega odbora jugoslovanskih Američanov (ZOJSA) v Pittsburghu, Penn. Tako je bil skozi vsa vojna leta ta naš odlični rojak vodilna sila obeh organizacij. Adamič je bil tudi tisti, ki je s pomočjo SANS in ZOJSA pred vsem svetom razodel resnico o tem, kdo so tisti partizanski borci, ki so se v Jugoslaviji zares borili za svobodo. Predsednik ameriškega odbora za pomoč Jugoslaviji je bil hrvatski umetnik Zlatko Baloković, ki je prav te dni, ko je slavil svojo 70-letnico, nepričakovano umrl zadet od srčne kapi med potjo na obisk svojega rojstnega kraja, kamor ga je povabila Hrvatska izseljenska matica, ki mu je ob življenjskem jubileju nameravala prirediti posebno svečanost in mu izročiti diplomu častnega članstva za zasluge, ki si jih je pridobil z dolgoletnim delom med našimi izseljenci.

Skupno je iz ZDA in enega dela Kanade samo preko Ameriškega odbora za pomoč Jugoslaviji bilo po-

slanih v domovino raznih pošiljk v vrednosti 2,732.000 dolarjev.

Ko so se v naši deželi še bili krvavi boji z okupatorji in njihovimi pomagači, so že prihajale prve pošiljke naših izseljencev, in sicer ne naravnost v Jugoslavijo, temveč v taborišča jugoslovanskih beguncev ter v bolnišnice partizanskih borcev v Afriki in na osvobojenem ozemlju Italije. Ko pa so enote jugoslovanske armade osvobodile nekatere luke v južni Dalmaciji in omogočile Jugoslaviji pomorsko zvezo z ostalim svetom, je začela pritekati pomoč naših izseljencev naravnost v Jugoslavijo.

Lahko rečemo, da v Jugoslaviji ni kraja, ki ima v svetu večje število izseljencev ali kraja, ki je bil težje prizadet po vojni, da ni prejel pomoči od naših izseljencev.

Predolgo in preobširno bi bilo, če bi naštevali prispevke in darilne pošiljke vseh izseljenskih društev in organizacij. Pomudimo se le pri vidnejših pošiljkah slovenskih organizacij za našo deželo. Pomoč slovenskih izseljencev v ZDA je pritekala največ preko SANS, ki je deloval v sklopu Ameriškega komiteja za pomoč Jugoslaviji, dokler je ta obstajal. Poleg te so slovenski rojaki vodili še vrsto drugih zbiralnih akcij po svojih društvih in organizacijah in z njimi nadaljevali še potem, ko je Ameriški komitej za pomoč Jugoslaviji že prenehal delovati.

Med najlepšimi darili ameriških rojakov rojstni deželi je vsekakor nova otroška klinika v Ljubljani. Njeno dragoceno moderno opremo, ki daleč presega vrednost 100.000 dolarjev, je nabavil SANS iz prispevkov ameriških rojakov.

Tudi druge zdravstvene ustanove pri nas so prejele po SANS in iz raznih drugih akcij od ameriških Slovencev dragocena darila: zdravniške instrumente, aparate in razno drugo opremo ter razna redka zdravila. Zdravilišče za tuberkulozne na Golniku je pre-

1
Konvencija SANS v Clevelandu l. 1950. Med udeleženci tudi delegacija iz Slovenije: dr. Franja Bidovec, Tone Seliskar in Drago Sega. Na sliki je tudi pokojni Etbin Kristan

2
Louis Adamič

3
Rojak Ivan Berce iz Vinglesa, Francija

jelo vrsto dragocenih pošiljk iz ZDA in Kanade. Kirurški kliniki v Ljubljani so poslali poleg drugih instrumentov troje nujno potrebnih jeklenih pljuč, od katerih je ena odstopila zagrebški, druga pa beograjski medicinski kliniki. Tudi ostale klinike v Ljubljani (ortopedska, dermatološka, otološka, onkološka in očesna) so prejele od naših rojakov mnogo dragocene zdravstvene opreme in instrumentov.

Pri zbiranju prispevkov in organiziranju raznih akcij za pomoč rojstni domovini so se nekatere organizacije še posebej izkazale. Tako so Ameriške Progresivne Slovenke vneto sodelovale pri vseh akcijah SANS in Jugoslovanskega pomožnega odbora ter tudi same uspešno začele številne akcije. Leta 1951 so ustanovile poseben reliefni odbor (odbor za pomoč), ki je nato prevzel in vodil te naloge. Krožki Progresivnih Slovenk so zbrali velike vsote za otroško kliniko v Ljubljani, izvedli so vrsto uspešnih zbirk za razne šole in zavode v Sloveniji, za Zavod slepe mladine v Ljubljani, za bolnišnico za duševne bolezni v Polju in tako dalje.

Poleg tega so Progresivne Slovenke organizirale tudi obsežno knjižno akcijo za pomoč domovini. Iz sredstev, ki so jih v ta namen zbrale v posebnem skladu, so nabavile znanstvene in strokovne knjige in revije, ki so jih nato pošiljale v Slovenijo raznim šolam in inštitutom, ki so takšno literaturo zelo potrebovali. Društva, domovi in posamezniki so radi prispevali v sklad. Žene so zbrale 3599.62 dolarja. Iz tega zneska je Prosvetni odbor Progresivnih Slovenk v prvih letih po vojni naročil 80 znanstvenih in strokovnih revij za dvajset inštitutov v Sloveniji. V tej obsežni knjižni akciji so Progresivne Slovenke zbirale tudi šolske in znanstvene knjige in revije, ki so jih v 14 pošiljkah, skupno 232 zabojev, odposlale univerzitetni knjižnici v Ljubljani.

Tudi Slovenska ženska zveza je bila zelo aktivna. Na ustanovnem zborovanju Jugoslovanskega pomožnega odbora — Slovenske sekcije je zvezo zastopala njena takratna glavna tajnica Josephine Erjavec. V sklad JPO-SS je Zveza prispevala 3090 dolarjev. Te prispevke so članice Zveze zbrale po svojem glasilu Zarji še pred ustanovitvijo odbora za pomoč Jugoslaviji. Iz dobrodelnega sklada so Slovenska ženska

1 | 2 3

zveza in njene podružnice po vojni pošiljale v Slovenijo živila, obleko, instrumente bolnišnicam, šolske potrebščine itd. Vrednost pošilk je presegla 34.000 dolarjev.

Slovinci v Kanadi niso hoteli zaostajati za svojimi ameriški rojaki. Po poročilu na III. konvenciji Zveze kanadskih Slovencev leta 1945 je bilo zbrano za Jugoslavijo samo od junija 1944 v gotovini 250.000 dolarjev in 100 ton obleke, obutve in raznega drugega blaga v vrednosti približno 100.000 dolarjev.

Slovenska društva v Argentini so 3. marca 1945 ustanovila koordinacijski odbor za pomoč Jugoslaviji. V gotovini in blagu so zbrali veliko prispevkov.

V avgustu 1945 je objavila kanadska Edinost zahvalo jugoslovanskega poslaništva kanadskim Jugoslovanom, v kateri pravi, da so do takrat zbrali gotovine in blaga v vrednosti 500.000 dolarjev.

V Egiptu je v okviru Jugoslovanskega doma deloval poseben odbor za pomoč Jugoslaviji. Posebno se je uveljavila ženska sekcija, ki je zbrala raznega blaga v vrednosti 9000 funtov šterlingov.

V rudarskih naselbinah v Franciji, kjer so živeli naši ljudje, so zaživel Komiteji narodne osvoboditve Jugoslavije. Ko je bila Jugoslavija popolnoma osvobojena, je bilo v Franciji ustanovljeno Udruženje Jugoslovanov. Glavni sedež društva je bil v Parizu. Društvo je imelo šest pokrajinskih odborov in 76 sekcij, ki so delovale povsod, kjer je bilo naseljenih dovolj naših rojakov. V letu 1948 je francoska oblast Udruženje razpustila. Ostala je le sekcija v Lensu, ki še vedno deluje kot samostojna organizacija.

V Belgiji je bilo leta 1946 ustanovljeno Društvo Antifašističnih žena, ki je zbiralo obleko, obutev in živila za otroške domove ter za partizanske sirote v domovini. Leta 1947 se je društvo razšlo, ker se je večina članov vrnila v domovino. V Holandiji je društvo Edinost v Herlerheide, ki je bilo ustanovljeno leta 1945 in je imelo prvotni naziv Društvo svobodne Jugoslavije, organiziralo zbirke za otroke padlih borcev. Te prispevke, ki so bili v glavnem v blagu, so pošiljali Centralnemu odboru Rdečega križa v Beogradu in Dečjemu domu v Polzelo.

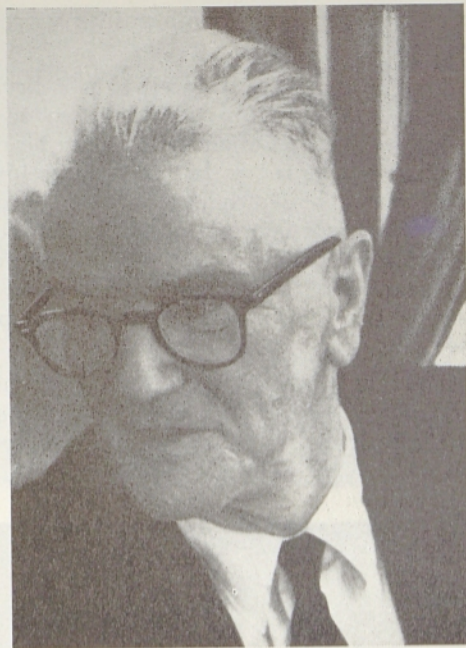
To je le bežen, še zdaleč ne popoln pregled pomoči, ki so jo naši izseljenci dali svoji rojstni domovini v njenih bridkih in velikih dneh, ko je hudo trpinčena skoraj umirala in nato, ko je v svobodi prerajena spet oživljala. Njeni sinovi in hčere razkropljeni po svetu so takrat spet dokazali, kako živa in neuničljiva je vez, ki jih povezuje z domovino. To vedno znova dokazujejo tudi danes, kadar se domača dežela znajde v težavah, zlasti kadar jo prizadenejo elementarne nesreče, kakor je bil potres v Skopju in lani velike poplave v Hrvatski in Sloveniji.

Ob pomembnem življenjskem jubileju g. Janku N. Roglju, našemu znanemu kulturnemu in društvenemu delavcu, pristrčno čestitamo.

G. Rogelj, še mnogo let in delovnih uspehov!

*Slovenska izseljenska matica
Uredništvo Rodne grude*

1 | 2
3

ZDA

■ Janko N. Rogelj - sedemdesetletnik

Letos slavi Janko N. Rogelj, danes upokojeni javni notar v Euclidu, Clevelandu 70-letnico. Jubilant je prava prisposoba energičnega, po izobrazbi in stalni organizacijski dejavnosti hrepenečega človeka. Tudi leta ga niso umirila in potisnila v starostni pokoj. Zdaj zbira in prevaja korespondenco pokojnega slovenskega pisatelja Louisa Adamiča, ki je bil Rogljev dolgoletni prijatelj. Ureja tudi spominke na tega našega pomembnega pripovednika in — upajmo — da bomo spoznali prav po zaslugi neumornega Roglja, ki je vse gradivo zvesto in skrbno hranil — pokojnega pisatelja Adamiča še z doslej nepoznatih strani.

Janko Rogelj se je rodil dne 26. maja 1895 pri Kovačevih v predmestju Kranja. Njegov oče Janez je imel na Primskovem hišo in kovačijo. Včasih je bilo to naselje na samoti in mladi Janko je užival ob skritih prostorčkih bližnje živahne Bistrice. Danes se je nekdanje gorenjsko mesto Kranj razraslo in gospodarsko napredovalo. Idila nekdanje predmestne vasi Primskovo je ugasnila v preteklost in danes je Jankova rojstna hiša del velikega Kranja, ki nosi ulični naziv in številko: Kurirska pot št. 29. Tod so se kretali med osvobodilno vojno partizani in so zato vzdeli cesti, kjer stoji Rogljeva hiša: Kurirska pot.

V Kranju je Janko končal nekaj razredov gimnazije in se je zlasti zanimal za slovenski jezik. To mu je koristilo pozneje v Ameriki, ko je pomagal pri organizaciji slovenskih izseljencev. Postal je novinar in urednik, pa tudi pisatelj, ki je napisal precej črtic in spominov na leta na Gorenjskem in iz novega sveta Amerike. V njih prikazuje naše izseljence in njihovo življenje; tragične, a tudi vesele doživljaje, ki jih je tako otel pozabi.

Preko velike luže je odrinil s stricem Boštjanom leta 1913, malo pred začetkom prve svetovne vojne. V Ameriki se je sprva lotil raznih poslov. Delal je v železarni, polagal je železniške tire, topil je rudo, pomagal je pri peki kruha itd. Nobenega dela se ni ustrašil.

Sredi prve svetovne vojne — leta 1916 — se je srečal na konvenciji Slovenske svobodomiselné podporne zveze v Clevelandu z Martinom Kondo, urednikom »Glasa svobode«. Slovenski listi, ki so tiste čase izhajali v Ameriki, so imeli bore malo sposobnih sodelavcev in dopisnikov.

Tako je Konda pritegnil mladega Roglja, ki mu je bilo tedaj 21 let, v novinarstvo. Brž nato je začel Janko Rogelj pisati tudi črtice v Kržetovo revijo »Čas«. V tem

čas se je naselil Rogelj v Clevelandu, ameriški Ljubljani, in je začel nastopati tudi na odrskih deskah. Pri dramskem društvu Ivan Cankar, ki so ga ustanovili na Rogljevo pobudo 6. februarja 1919, je postal celo »igrovodja«.

Janko Rogelj pa je spoznal, da je njegovo znanje nezadostno. Rad bi se izpopolnil tudi v angleškem jeziku, zato je vstopil leta 1919, ko mu je bilo že 24 let, spet v šolsko klop v Dubuque Collegeu v državi Iowa. Z Rogljem je študiralo tudi še nekaj drugih slovenskih fantov, ki so se združili v posebnem slovenskem krožku in sošolec Janko iz Kranja jim je postal učitelj slovenskega jezika.

Rogelj je pomagal nato pri raznih narodnih akcijah. Sodeloval je tudi v odboru Slovenskega narodnega doma v Clevelandu, ki je med največjimi narodnimi domovi v Clevelandu in v vsej Ameriki. Ob neki priliki — leta 1954, ko je Slovenski narodni dom slavil 30-letnico obstoja — je napisal zanimivo zgodovinsko razpravo: »Pričetna zgodovina slovenskega narodnega doma v Clevelandu, v Ohio«, kjer navaja podatke o prvih naselitvah Slovencev v Ameriki in Clevelandu in o poteku gradnje tega veličastnega slovenskega narodnega doma, pri katerem je bil Rogelj nekaj časa viden funkcionar.

Večino svojih organizacijskih sposobnosti pa je posvetil Janko Rogelj Ameriški bratski zvezi (ABZ), kjer je že desetletja član in organizacijski delavec. Ta čas je načelnik finančnega odbora zato, ker je sposoben in umen gospodarski delavec in rad pomaga pri svoji organizaciji v finančno gospodarskem odboru. Tudi stalno dopisuje v »Novo dobo« — »New era«, ki je glasilo ABZ. Oglašja pa se tudi v koledarjih Slovenske izseljenske matice. ABZ šteje danes okrog 150 krajevnih organizacij in ima 28.000 članov. Pred tremi leti — leta 1962 — je Janko Rogelj popeljal v staro domovino skupino članov ABZ, da bi spoznali rast in napredek stare domovine.

Mnogo zaslug si je pridobil za svojo staro domovino tudi v drugi svetovni vojni, ko je bil v vodstvu jugoslovanskega pomožnega odbora v Ameriki in za pomoč Jugoslaviji. Napisal je vrsto člankov, da je seznanjal rojake s stanjem v stari domovini. Prav zaradi teh zaslug je prejel Janko Rogelj visoko odlikovanje kot član Slovensko-ameriškega narodnega sveta. Odlikovanje, red zaslug za narod II. stopnje, mu je podelil AVNOJ dne 16. septembra 1945.

Rogelj je v svojem delu še zmeraj poln aktivnosti. Zdaj je med najbolj agilnimi člani Adamičeve spominske ustanove. Skušaj zbrati čimveč zapiskov o velikem Slovincu in Američanu Louisu Adamiču in tako proslaviti njegov spomin. Vsa ta Rogljeva dejavnost je samo izraz prijateljstva, ki ga je navezovalo na našega velikega rojaka iz grosupeljske okolice.

Mnogo bi lahko povedali še o Roglju, njegovem delu in izpolnjenih načrtih. Kdor bi ga želel bolj podrobno spoznati, naj seže po njegovi knjigi »Kruh in srce«, ki jo je pred leti (leta 1962) izdala ljubljanska založba Državna založba Slovenije. V objavljenih črticah diha in živi neumorni zbiralec, zgodovinar in pisatelj Janko N. Rogelj.

Toplo mu čestitamo k letošnjemu jubileju. Naj bo še dolgo zdrav in mladeniško živahen. kakor je bil doslej! Želimo mu še uspehov pri njegovem delu.

Jože Zupančič

■ Topla zahvala za zlata voščila

Tukaj v Waukeganu sva letos 16. januarja slavila s soprogo Mary zlato poroko in ob tej priliki spet spoznala, koliko imava prijateljev. Od vsepovsod sva prejela čez 90 zlatih voščil in lepih darov. Vsem se prav prisrčno zahvaljujemo, posebno hčerki Doroty in njeni družini ter sinu Johnu z družino.

V Ameriko sem prišel l. 1905. Niti tri leta nisem ostal, pa sem se vrnil, da sem odslužil vojake, potem pa spet nazaj preko morja. Žena pa je prišla v Ameriko l. 1914. Po vojni sva že dvakrat obiskala Jugoslavijo, in sicer l. 1952 in nato še l. 1960. Bila sva srečna, da sva se še srečala s mojim bratom, bratrancem in sestrično, ki jih danes ni več med živimi. Tudi grobove staršev sva obiskala in da sva videla lepo Slovenijo.

Mary in John Kink

THURSDAY
FEBRUARY 18, 1965
VOL. 14 — NO. 39

Peop

PUBLISHED AT KOHLER, WISCONSIN BY AND FOR THE MEMB

THE BRANKO KRSMANOVICH CHORUS of Yugoslavia couldn't have asked for a more receptive audience than it found in Kohler. Among a number of natives of Yugoslavia who heard the chorus in Kohler Memorial Theater Monday was Bolk Juriček, 86, of Sheboygan, who attended as a guest of the Kohler Woman's Club and Kohler Foundation, Inc., sponsors of the concert. A former band leader who visited his homeland in 1961, Juriček is shown telling Director Bogdan Babich of his appreciation of the Slavic folk songs performed. (See other photos and story, p. 4.)

■ V tovarni so peli delavcem

Pevski zbor Branko Krsmanovič iz Jugoslavije je na svojem gostovanju v Ameriki žel številna priznanja. V Sheboyganu je vodstvo velike tovarne Kohler povabilo zbor, da bi priredil koncert njihovim delavcem. Zbor je nastopil v lepem novem avditoriju te tovarne pred dva tisoč poslušalci, ki so navdušeno sledili pevskim točkam. Ko je zbor zapel dve slovenski pesmi, so bili navzoči Slovenci ganjeni do solz. Gospa Marie Prislandova, častna predsednica Slovenske ženske zveze, ki živi v Sheboyganu, je na prošnjo, da bi seznanila pevce s kakšnim hrvatskim izseljencem v tem kraju, posredovala srečanje z 80-letnim hrvatskim rojakom Johnom Juričkom.

1
Janko N. Rogelj

2
80-letni hrvatski rojak John Juriček v razgovoru z dirigentom pevskega zbora Branko Krsmanovič iz Jugoslavije ob nastopu v Sheboyganu

3
Zlatoporočenca John in Mary Kink iz Waukegana

ARGENTINA

■ Kulturni zavod Angel Hrovatin

Lipa z dne 12. februarja letos poroča:

Da bi se slovenska naselbina v Argentini oddolžila prežgodaj umrlemu rojaku Angelu Hrovatinu za njegovo dolgoletno pevsko in kulturno delovanje in mu postavila trajen spomenik, so njegovi ožji sodelavci in prijatelji sklenili, da bi bilo najprimerneje ustanoviti kulturni zavod, ki bi nosil njegovo ime.

Kulturni zavod Angel Hrovatin ne bo le en odbor ali eno društvo več med nami, pač pa bomo kulturni zavod ustanovili prav zato, da bo vsem društvom v pomoč.

V naših društvih precej zanemarjajo predavanja. Pevovodje, katerih je zelo malo, se morajo večkrat omejiti samo na učenje pesmi, ne da bi prej pojasnili, kaj pesem pomeni in kako se mora izvajati. Izkušenih režiserjev je še manj. Tudi folklorne skupine potrebujejo svoje voditelje.

In prav v tem bo delo Kulturnega zavoda Angel Hrovatin, da bodo v njem poklicni, izšolani ljudje, ki so sposobni v kratkih besedah veliko povedati, predavati in učiti. Med njimi bodo tudi taki, ki bodo pomagali najti nove pevovodje, jim vdahniti veselje do dela in jih usposobiti. Pevci bodo ob predavanju dobili vpogled v note in se hitreje izvežbali za nastope. Tudi režiserja bomo prav gotovo našli, da bo sposoben zrežirati igro. Prav tako se bo pomagalo folklornim skupinam.

Kulturni zavod Angel Hrovatin bo torej na razpolago vsem, ki ga bodo potrebovali in povabili k sodelovanju.

V odboru za organizacijo Kulturnega zavoda Angel Hrovatin so rojaki: Andrej Škrbec, Stanislav Baretto, Ciril Kren, Marijan Šijanec, dr. Albret Prinčič in Anton Soler-Biljenski.

Toplo pozdravljamo lepo in plemenito zamisel naših rojakov v Argentini in upravičeno pričakujemo, da bo naletela med našimi izseljenci v tej deželi na širok odmev in razumevanje, kakršnega zasluži. Ustanovitev kulturne ustanove, ki bo nosila ime zaslužnega kulturnega delavca, bo res najlepša oddolžitev njegovemu spominu.

FRANCIJA

■ Bil je vedno z nami

V Lievinu smo letos 23. marca spremljali na zadnji poti našega izseljenskega duhovnika Msgr. Valentina Zupančiča, ki je 18. marca podlegel dolgotrajni hudi bolezni v Audrignies v Belgiji, kjer je bil zadnja tri leta na zdravljenju. Doživel je 83 let. Njegova zadnja želja je bila, da bi bil pokopan v Lievinu v naši naselbini, kjer je bil na Fosse Lievin dušni pastir nad 38 let. Rad nam je pomagal, če se je le dalo pomagati, pa naj bo to na socialnem ali drugem področju. Res nas je globoko razumel ali vedno z nami, tudi v najhujšem času med vojno.

Naj mu bo lahka zemlja med rojaki na tujih tleh!

V imenu jugoslovanskih izseljencev
Jurij Artič

■ Ivan Berce 70-letnik

Lani v decembru je praznoval 70-letnico član našega združenja Ivan Berce iz Vinglesa. Ob jubileju smo ga obiskali nekateri člani združenja in nam je marsikaj povedal iz svojega življenja.

Doma je iz Dolenje vasi pri Škofji Loki. Že zgodaj je moral prijeti za delo. Najprej je delal v Cementarni v Mojstrani, nato je šel na Koroško v Beljak, kjer se je zaposlil pri železnici. Prvo svetovno vojno je kot vojak 17. regimenta prebil na raznih frontah, po vojni pa je delal kot rudar v Trbovljah, zaradi velikih stavk pa je moral delo kmalu zapustiti. Po naključju je zvedel, da so nekateri šli v Francijo in tako je tudi Berce z družino odpotoval v Francijo avgusta 1929.

Ob prihodu se je takoj vključil v članstvo Podpornega društva, kjer je deloval kot odbornik vse do druge svetovne vojne. Med okupacijo je vneto pomagal pri zbiranju denarnih prispevkov in živil za družine internirancev. Po ustanovitvi združenja Jugoslovancev v severni Franciji se je takoj včlanil v društvo, kjer je že dolga leta odbornik. Leta 1956 je izgubil skrbno soprogo, ki je bila dobra mati svojim trem otrokom. V zadnjih letih je rojak že petkrat obiskal Slovenijo in tudi letos je spet namenjen na obisk. Želimo mu še mnogo srečnih let!

Tajnik združenja:
Ivan Demšar

■ Žalostne novice

Že v začetku leta smo v La Machine Nievre izgubili tri zveste člane. Umrli so Ivan Jevšnik, star 63 let, Drago Tovornik, star 34 let in Ignac Esih, star 68 let. Naše društvo Bratstvo in jedinstvo jim je poklonilo vence. Na zadnji poti smo jih spremljali z društveno zastavo. Naj jim bo lahka tuja gruda!

Jakob Selak

■ Ob dvajsetletnici prvega izseljenskega kongresa v Parizu

Delegati, ki še žive, se prav gotovo dobro spominjajo zgodovinskega izseljenskega kongresa, ki je bil v Parizu v letu 1945 v dnevih od 31. marca do 2. aprila.

Na kongresu smo se zbrali jugoslovanski delegati iz vseh krajev Francije: iz Merlebacha-Freyminga smo bili Anton Škruba, Ivan Kukovičič, sedaj železniški kontrolor v Jugoslaviji, in Ilija Kostelac; iz Kreutzwalda je bil delegat Ivan Kovačič, ki zdaj živi v Jugoslaviji, iz Nancyja Savo Ciprovec in Martin Uher. Tudi iz rudarskih naselbin v Pas de Calaisu, zlasti iz Lensa, jih je nekaj prišlo, s katerimi smo se kmalu osebno spoznali. Tu moram omeniti predvsem Franca Močilnikarja, ki je takrat delegacijo vodil. Močilnikar se je pozneje vrnil v Jugoslavijo.

Kongres je vodil dr. Radovan Jovanović. Med udeleženci je bila tudi jugoslovanska vojna misija pod vodstvom generala Ivana Bukovince, ki smo jo vsi delegati toplo pozdravili. Navzoči izseljenci delegati smo odkrito povedali svoje želje, med katerimi je bila največja, podpis konvencije med Jugoslavijo in Francijo, ki je bila nato podpisana 1. aprila 1951.

Kongres je bil pobudnik za ustanovitev komitejev narodne osvoboditve Jugoslavije, ki so se nato ustanavljali povsod, kjer so bile večje naselbine naših rojakov. Povsod so naši ljudje z navdušenjem pristopali v ta društva. V času, ko je kongres zasedal, še ni bila osvobojena vsa Jugoslavija. Pozneje, ko je bilo osvobojeno vse jugoslovansko ozemlje, so se komiteji narodne osvoboditve Jugoslavije preimenovali v združenje Jugoslovancev v Franciji. Društva tega združenja so v številnih naselbinah agilno delovala več let.

Anton Škruba, Merlebach

■ Zbirka za domovino

Koordinacijski odbor jugoslovanskih društev v severni Franciji je organiziral skupno zbiralno akcijo ob lanskih poplavih v Sloveniji in Hrvaški. V Bruay je zbral rojak Mandelj 112 frankov, v Lievinu Čebulj 346 frankov, v Mericourt Zorkova 150 fr, v Elen di Lavette Burnik 96 fr, v Lensu Gajšek 65,50 fr, v Noyelles s/Lens Zorko 183,50 fr, v Vinglesu Ježeva 156 fr in v Sallauminesu Kastelic in Filipič 347,50 fr. Skupno so zbrali 1456,50 fr.

Zbrani znesek je bil odposlan jugoslovanskemu poslanstvu v Parizu, ki ga je odposlalo v domovino.

V imenu Koordinacijskega odbora jugoslovanskih društev v severni Franciji vsem zbiralcem in darovalcem najlepša hvala!

Tajnik: Kobilšek

Kakor poroča rojak Kobilšek, je gornji seznam svoječasno že poslal matici, katerega pa uredništvo ni prejelo. Zato je objava tako pozna, kar naj prizadeti rojaki oprostite.

BELGIJA

■ Nekaj novic iz Eisdena

Na letošnjem občnem zboru našega društva sv. Barbare smo izvolili prejšnji odbor, in sicer za predsednika Franca Gostišo, za podpredsednika Gusteljna Tanjška, za tajnika Ivana Smerke, za namestnika Andreja Stradovnika, za blagajnika Franca Trkaja, za namestnika Andreja Kukovičiča. Preglednika računov sta Ivan Šnuder in Franc Mastnak, za delo na področju kulture in režijo sta zadolžena Alojz Rak mlajši in Jurij Jakelj, knjižničar pa je Alojz Pečar. Naša društvena knjižnica pri Francu Bogoviču v menzi Oude-burellen izposoja knjige vsako soboto od 9. do 21. ure, druge dneve pa po dogovoru s knjižničarjem.

Letošnjo kulturno sezono smo odprli dne 8. marca s koncertom koroškega akademskega okteta iz Ljubljane, ki nam bo ostal v najlepšem spominu. Ob prihodu na oder je drage goste v našem imenu pozdravila Milka Bogovič s šopkom rdečih nageljnov in vezano besedo.

Drage goste in delegate društva je po domače lepo pogostil s kosilom in večerjo naš društveni član, lastnik menze Oude-burellen g. Franc Bogovič in to na svoje stroške. Gospa Bogovičeva nas je še posebej iznenadila z lepo okrašeno mizo in torto, na kateri je prižgala devet svečk oktetu na čast. G. Bogoviču in njegovi družini se odbor društva sv. Barbare iskreno zahvaljuje za njihov trud in stroške pri tej lepi pogostitvi. Rojakom to gostoljubno hišo najtopleje priporočamo.

Ivan Smerke

■ Slovenska skupnost v Genku

Slovenci tukaj v Genku v zadnjih dveh letih društveno življenje nismo veliko razgibali. Bilo nas je sicer nekaj, ki smo imeli dobro voljo, vendar nas je za to premalo. Nekaj uspeha je pa le bilo. Lani sva z gospo Marijo Cesar pripravila tradicionalno miklavževanje, ki je privabilo dosti udeležencev. Ta prireditve je dala pobudo in opogumila k sodelovanju še nekatere mlajše rojake. Tako sva z Ivanom Črmeljem zbrala večji krog ljudi, ki so pripravljeni na razvalinah nekdanjega društva oživiti novo društveno dejavnost. Začetki so že tu. Ustanovili smo organizacijski odbor za prireditev, ki smo ga imenovali Slovenska skupnost v Genku. Ta odbor sestavljajo naslednji odborniki: Stefan Mlečnik, Ivan Črmelj, Anton Mrgole, Ivan Mrgole, Ferdo Korošec, Viktor Božič in Bernard Žabot. Med nami je dosti pevcev, manjka nam pa pevovodja, da bi ustanovili pevski zbor. Tudi za dramsko skupino imamo dosti sodelavcev, le ustreznega gradiva — kakšnih domačih lahkih veselih igrice nimamo. Morda nam lahko vi pri Matici pri tem kaj pomagata?

Bernard Žabot

■ Pismo iz La Bouverie

V La Bouverie v Belgiji je podlegel rudarski bolezni silikozi Albert Trinkaus, star 59 let. Doma je bil iz Griž pri Celju, v Belgijo je prišel l. 1929. Spočetka je sodeloval pri tukajšnjih slovenskih društvih. Takoj po osvojitvi je učil in vodil naše pevsko društvo, dramski krožek in tudi lokalno tajništvo društva Svobodna Jugoslavija.

Vsi, ki smo ga poznali, vemo, kako je bil sam skromen in si nikoli ni štel v posebne zasluge, kar je naredil za našo tukajšnjo slovensko skupnost. Hvala ti, dragi prijatelj, za vse! Njegovi ženi in ostalim naše sožalje!

V Fromeries je rojak Vid Intihar izgubil dobro soprogo Frančiško. Čeprav je bila po rodu Poljakinja, je lepo slovensko govorila in se je rada udeleževala naših prireditev.

Tudi iz Belgije pride letos večja skupina na obisk v rodni kraj. Skupino zbirajo v okolici Charleroi. V aprilu je bilo že nad 40 prijavljenih. Odpotovali bodo zadnje dni julija. Naše pevsko društvo Jadran je imelo tudi letos 1. maja svojo vsakoletno prireditev, ki je dobro uspela.

Avugst Baričič

HOLANDIJA

■ Nekaj novic iz naše naselbine

V zadnjem času smo izgubili več naših rojakov. Decembra nas je za vselej zapustil starosta naše naselbine 95-letni Martin Jevšenak, ki je živel pri svojem sinu v Schaesbergu, Limburg. Pred nekaj leti je slavil 60-letnico poroke v Celju v domovini in je bil poln hvale o gostoljubju naših ljudi.

Marca letos je v bolnišnici v Herlenu umrl Anton Domevšček, star 72 let. Takoj po prvi svetovni vojni je s Primorskega odšel na tuje. Bil je zaveden Jugoslovian, takoj po priključitvi Primorske k Jugoslaviji je postal jugoslovanski državljan. Večkrat je bil v Jugoslaviji na obisku in bil navdušen nad njenim napredkom.

Tudi mladini ne prizanaša smrt. V Heerlerheide je marca umrl sin našega rojaka Franca Grila, ki je dobro znan v Sloveniji, kamor je pripeljal že več skupin naših izseljencev na počitnice. Njegov sin je doživel komaj 19 pomladi. Tudi 15-letni Roni Beckers, ki je s svojo mamico rojeno Kurnigovo, poleti tako rad prihajal v Slovenijo na počitnice, ne bo prišel nikoli več. V začetku marca smo ga pokopali. Mali Roni je bil vnuk znanega rojaka J. Kurniga, ki ima v Heerlenu veliko trgovino radio aparatov.

V Heerlenu v bolnišnici se zdravi naša rojakinja gospa Zohar iz Hoensbroeka. Že delj časa boleha na kronični revmi. Vsem, ki so izgubili svoje drage, naše globoko sožalje. Gospe Zoharjevi pa želimo, da bi skoraj ozdravela.

Se to naj povem, da nas je 6. marca obiskal Koroški akademski oktet iz Ljubljane. S to pomembno odločitvijo so pevci prinesli k nam v Heerlen zopet košček drage domovine. Res nam je koncert nudil izreden užitek, le škoda, da je bila kljub dobri organizaciji in požrtvovalnemu prizadevanju zveznega predsednika društva sv. Barbare Ivana Baniča udeležba tako majhna. Koroškemu oktetu izrekamo najsrčnejšo zahvalo za ta lepi večer kakor tudi organizatorjem, predvsem g. Baniču. Dragi pevci, še pridite k nam!

F. A., rojak iz Holandije

EGIPT

■ Naša naselbina v Aleksandriji se je zelo zmanjšala

Precej časa se že nismo oglasili, seveda pa to ne pomeni, da smo na Slovensko izseljensko matico pozabili. Vzrok je v tem, da se je naša tukajšnja naselbina zelo zmanjšala in tako tudi nimamo več toliko prireditev kakor prej. Naš Dom je dnevno odprt, maloštevilni člani se zbirajo v njem ob četrtkih in nedeljah. Od 1500 članov jugoslovanskih izseljencev, ki so po vojni živeli v Aleksandriji, jih je danes le še okrog 230. Dom je imel 300 članov, to pomeni 300 jugoslovanskih družin, danes pa se je to število zmanjšalo na 42.

Slika je z lepo uspele proslave ob dnevu žena, ki so se je udeležile naše izseljenke in žene naših trgovskih predstavnikov.

Naši pomenki

Moj otrok je neodporen

Moj otrok je zelo neodporen, posebno pozimi in spomladi. Svetujte mi, kaj naj storim, da preprečim njegovo stalno obolevanje v teh mesecih? O. P.

Draga mati!

Poleg splošne telesne okrepitve s sprehodi, rednimi prhami, telovadbo, skratka z navajanjem na zdrav način življenja, je potrebno, da skrbite za zdravo prehrano otroka. Posebno pomembne so zadostne količine C vitamina, ki mu pravimo tudi vitamin odpornosti. Poleg krompirja v oblicah priporočamo vsaj trikrat tedensko surovo kislo zelje in po možnosti tri

limone. Limone damo otroku v obliki hladne in ne vroče limonade, ker vročina uniči C vitamin. Limonado lahko nadomestimo s pomarančo ali mandarino, v kateri pa je nekaj manj vitamina C.

S tako hrano in ravnanjem bomo povečali ne samo odpornost otroka, temveč izboljšali tudi njegovo razpoloženje, sposobnost in veselje do dela.

Kako bomo vedeli, da se je otrok pri domačem šolskem delu že utrudil?

Telesni nemir, polzenje sicer mirnega otroka po stolu sem in tja, je prvi opomin staršem, da je že utrujen. Raztresenost, ki je zamenjala prvotno zbranost, pa kaže, da je prišel čas, da dovolite otroku daljši odmor, po možnosti na čistem zraku in povezan s telesnim gibanjem. Redno zanemarjanje potrebe po počitku lahko škoduje zdravju.

Dr. Slava Lunaček

● materinem jeziku

Opazila sem, da ste v vaši reviji odprli novo rubriko »Naši pomenki«. Zelo sem se razveselila tega, kajti prepričana sem, da boste v tej rubriki posvetili včasih tudi kakšen razgovor mladim slovenskim ženam v tujini, ki jih prav gotovo, kot mene, tarejo različni problemi, med temi vprašanje narodnostne vzgoje naših otrok. Res, da smo zapustile rojstno domovino, nekatere čisto iz osebnih ekonomskih ali pa čustvenih nagnjenj, s tem pa seveda ni rečeno, da smo postale tujke. Nasprotno, tujina nas je naučila še bolj ljubiti in spoštovati vse, kar je domače, materin jezik, slovensko besedo in pesem, rodne kraje in njihov napredek.

Rodila sem sina, prvega otroka — v Nemčiji... Vse je bilo lepo in prav prvo leto, a ko je deček shodil, se začel malo potepati okrog hiše in čebljati, me je vedno znova zbolelo, ko me je klical »Mutti!«

Dvaindvajset let imam, komaj nekaj let je od tega, ko sem sama klicala mamo. Zdaj pa mi iz dneva v dan vse bolj trdo zveni sinkov klic: »Mutti, bittle!« Razumem, da je prav in koristno, če bo otrok znal nemško, a vendar, verjemite mi, rada bi, da bi najprej znal moj jezik, da bi me poklical po naše: Mama!

A. S.

Poročena sem z Italijanom, zelo dober mož je in skrben oče. Le nekaj mi ne gre v račun, ne želi, da bi se najin sin naučil slovenščine. Kaj naj ukrenem, da bi to dosegla, a da se pri tem ne bi zdela vsiljiva možu z jezikom svojih staršev, kajti tudi jaz sem rojena v Italiji; se pa še vedno čutim Slovenko!

N. F.

Moj mož je Amerikanec. Zelo se razumeva, njegovi starši me imajo radi. Ker pa živim v Clevelandu, kjer je mnogo Slovencev, ki se stalno zbirajo, slovensko govorijo in prepevajo, me boli, da moja punčka nima prilike, da bi se naučila materinega jezika. Vsi v hiši namreč govorimo angleško in težko bi bilo, da bi otroka učila slovenščine, ker ga potem ne bi razumela babica in dedek (po očetu), ki sta na punčko silno navezana. Bojim se, da ne bi mislila, da hočem s hčerko imeti kakšne skrivnostne pogovore. Svetujte mi, kako naj rešim to vprašanje.

Sly

Drage matere!

Ker smo prejeli v zadnjem času kar tri pisma podobne vsebine, menim, da ne bo napak, če na vsa tri pisma odgovorimo skupaj, saj obravnavajo isto vprašanje, to je, vprašanje učenja materinega jezika otrok naših najmlajših izseljencev. Res ne vidim v tem posebnih težav, morda zato, ker živim doma in se mi zdi samo ob sebi umevno, da morajo naši otroci znati slovensko. Morda zato, ker se pri nas trudimo, da bi se otroci naučili čimveč tujih jezikov, kar je danes nujno za izobraženega človeka. Morda pa tudi zato, ker poznam nekaj primerov izseljenskih družin, kjer so to vprašanje rešili z lahkoto. Navedla bom prav te primere, ki so mi ostali živo v spominu in menim, da bodo najboljši odgovor na gornja vprašanja.

Bilo je v Geislingu v Nemčiji. Z mlado slovensko mamico sva bili v pristrčnem razgovoru, ko je na stopnišču začel vpiti neki otrok: »Mutter, hungrig, hungrig!« Gostiteljica se ni zmenila za klice, ker pa so se ti le predolgo ponavljali, sem jo vprašala, čigav je ta otrok, ki kliče na stopnicah. Smehljaje se, je odgovorila: »O, to je naš Janezek.« Vprašala sem jo, zakaj ne odpre vrat, ne pogleda kaj želi. »To pa ne,« je odgovorila mamica, »Janezek dobro ve, da mamica sliši le takrat, če jo pokliče po slovensko.«

In veste, kaj se je zgodilo potem? Otrok je utihnil, čez nekaj trenutkov pa je sunkovito odprl vrata in zakričal: »Mama, kaj ne slišiš, da sem lačen!« Odgovorila je: »Janezek, kar v kuhinjo stopi, malica je že pripravljena na mizi.« Fantiček je ves vesel stekel v drugi prostor in od tam je bilo slišati vzklik: »Mamica, kako je dobro!«

Drugi primer. Prvomajske praznike sem preživel v Novi Gorici. Na »Kekcu« je bilo živahno, kot v panju; polno naših ljudi in polno gostov iz Italije. Seveda tudi otrok ni manjkalo. Postala sem pozorna na ljubkega črnolasega dečka, ki je hodil okrog prav tako črnolasega moža in prosil: »Prego sladoleđ!« »Niente gelatti!«, je mrko odgovoril mož, ki je bil dečkov oče. Otrok je jokaje odšel od njega k mizi, kjer je sedela mati. »Prego, mamma, gelatti!« »No gelatti,« je rekla mlada žena, »tukaj pravijo sladoleđ. Na denar, pojdi k blagajni in reci: prosim sladoleđ.«

O naslednjem doživetju pa mi je pripovedovala starejša izseljenka iz San Franciscu:

Bila sem v neki mladi družini, kjer je žena Amerikanka, mož pa Slovenec. Njuna hčerka je govorila angleško. Mož je pravkar prišel z dela in me veselo pozdravil v pristni slovenščini. Žena, hči in tašča so z rahlo nejevoljo gledale naju, ko pa sva se še naprej pogovarjala v slovenščini, je punčka začela spraševati očeta, kaj je rekel on, kaj jaz. Žena pa je dodala, da bi lahko govorila angleško, da bi naju vsi razumeli. Tašča je molčala. Začela sem se pogovarjati angleško, takrat pa je mladi mož dejal: »Ne tako! Tudi jaz bi se rad kdaj pa kdaj pogovoril v materinem jeziku! Tudi svojo hčer bom naučil slovenščino. Kaj misliš, žena, ali bi ne bilo čudno, če ti ne bi znala jezika svojega očeta?« Zamislila se je, nato pa odgovorila vljudno: »Seveda, Johni, prav imaš. Le nauči najino hčer slovensko.«

Vera

Ali naj se poročim?

Prosim, svetujte mi, ali naj se znova poročim? Imam devetletnega sina, ki se moji ponovni poroki upira in zdaj sem vsa razdvojena, ker ne vem, kako naj se odločim. Rada imam svojega otroka in mu želim vse dobro, želim pa si tudi dom in moža, saj mi je sami z otrokom v tujini težko živeti. Nikogar nimam, da bi ga vprašala za nasvet, zato prosim Vas, svetujte mi, kako naj se odločim.

F. J., Nemčija

Spoštovana!

Popolnoma razumem Vašo razdvojenost: radi bi se poročili, obenem pa vam je hudo zaradi otroka.

Primeri, da se starejši otroci, posebno sinovi, upirajo materini odločitvi, da bi sklenila novo zakonsko zvezo, niso redki. Izguba očeta, bodisi zaradi smrti ali ločitve, dostikrat družino še tesneje poveže med seboj. Z mnogimi skrbmi obremenjena in v svojem osebnem življenju hudo prizadeta mati zaupa in deli svoje skrbi z otroki, posebno če so že večji. Posledica tega je lahko nevarnost, da izgubi mati potrebno »vzgojiteljsko distanco« in požablja, da so otroci sami najbolj potrebni varnosti in trdnega vodstva. Spričo pretujenosti in velike navezanosti na otroke, ki so ji še ostali, dostikrat ni kos tistim težavam, ki jih je mogoče obvladati le z močno vzgojiteljsko avtoriteto. Včasih želi manjkajočo moževo ljubezen nadomestiti z otrokovo in zato otroku popušča in ga razvaja. Posebno v odnosu mati-sin je velika nevarnost premočne medsebojne navezanosti, kar ima lahko zelo neugodne posledice v kasnejšem sinovem osebnem življenju.

Če v takih družinskih okoliščinah mati sklene, da se bo znova poročila, njena odločitev sina močno prizadene. Ker je čustveno pretirano navezan na mater in je dotlej užival vso njeno pozornost in nedeljeno ljubezen, velikokrat čuti do novega očeta odpor in ga muči prava ljubosumnost. Boji se tudi, da bo materino mehko roko pri njegovi vzgoji zamenjala trdna, zahtevna moška roka. Včasih tudi materina poroka spremeni tedanje okoliščine družinskega življenja, združena je s spremembo stanovanja, okoliša in vseh drobnih dnevnih družinskih navad. Popolne spremembe družinskega okolja pa so vsakemu otroku mučne in združene z duševnimi naporji, saj zahtevajo čimprejšnjo prilagoditev novim okoliščinam.

Vse te sinove duševne težave morata mati in bodoči oči razumeti, upoštevati in po možnosti zmanjšati na najmanjšo mero. Mati naj skuša še pred sklenitvijo zakonske zveze zblížiti in dobro seznaniti očima s svojim sinom. Skupaj naj hodijo na izlete, na prireditve, oči naj se že zanima za fantove interese. Saj si mladi fantje na tihem žele imeti družbo očeta, ki bi razumel in delil z njimi njihove »moške interese«, kot so razna športna in tehnična zanimanja. Sprva naj se oči izogne vsakemu poseganju v fantovo dotdanjo vzgojo, šele ko si bo pridobil njegovo zaupanje in naklonjenost, ga bo fant morda priznal za svojega vzgojitelja. Mati naj tudi odtlej posveča dovolj ljubezni in pozornosti otroku, da ne bo vzbujala ljubosumnosti in da bo čim manj spreminjala dotdanje družinske navade.

Dr. B.

VPRAŠANJA

IN ODGOVORI

Nov zakon o potnih listih

Spoštovano uredništvo!

Slišal sem, da veljajo za potovanje čez mejo v Jugoslaviji predpisi, ki so mnogo ugodnejši od dosedanjih. Ker mi niso znani, vas prosim, če mi lahko sporočite, katere so te ugodnosti in olajšave.

B. V., Frankfurt, Zahodna Nemčija

Na vaše pismo vam sporočamo, da smo v 4. številki Rodne grude na kratko razložili nov zakon o potnih listih. Ker pa vsebina tega zakona zanima mnoge naše rojake, vam v tej številki podrobneje poročamo o tem.

Z novim zakonom je poenostavljen in pospešen postopek za izdajo potnih listov in potnih dovoljenj za potovanje v tujino in prihajanje v Jugoslavijo. Uveden je nov potni list kot enotna izkaznica, ki velja 10 let. Doslej je veljal potni list 3 leta, za stalno bivanje v tujini pa 5 let. Postopek za izdajo potnih listin mora biti hiter. Po novem zakonu traja lahko postopek za pridobitev potnega lista ali vizuma najdalj 30 dni. Vse potne dokumente v zvezi s potovanjem izdaja organ za notranje zadeve v občini, kjer ima prosilec stalno bivališče.

Potni list in vizum za prehajanje čez mejo in prebivanje v tujini dobi lahko vsak jugoslovanski državljan. Po novem zakonu se izdajajo vizumi za prehajanje čez mejo za dobo enega leta. Vizum za stalno prebivanje v tujini velja toliko časa, kolikor traja potni list.

Kdor prebiva v tujini začasno, se mora vrniti v tistem roku, za katerega velja vizum. Če pa je potrebno, da ostane dalj časa v tujini, zaradi opravkov ali študija ali drugih zadev, mu lahko naše predstavništvo v tujini izda nov vizum z veljavnostjo enega leta. Iz upravičenih razlogov lahko izda naše predstavništvo v takih primerih nov vizum za dobo 5 let.

Kdor se želi zaposliti v tujini in prosi za vizum, mora priložiti prošnji, če je vojni obveznik, dovoljenje državnega sekretariata za narodno obrambo. Priložiti mora tudi potrdila, da je poravnal davke, obveznosti iz socialnega zavarovanja, iz delovnega razmerja in druge obveznosti, če jih je imel, in da je uredil obveznosti do svoje družine — žene in otrok — ki živijo v Jugoslaviji. Tistim, ki prebivajo stalno v tujini, pa

nimajo osebnega potnega lista, izda potni list diplomatsko ali konzularno predstavništvo. Če jim je veljavnost potnega lista iztekla, dobijo na prošnjo pri našem predstavništvu nov potni list. Vizum za stalno prebivanje v tujini dobi tudi prosilec, ki začasno prebiva v tujini, pa se želi tam zaposliti.

Tisti, ki potujejo v tujino, da bi se tam zaposlili in stalno naselili, morajo o tem v 3 mesecih po svojem prihodu pismeno ali ustno obvestiti naše najbližje predstavništvo. Kdor bi v tujini izgubil potni list, mora to takoj javiti najbližjemu jugoslovanskemu predstavništvu, po vrnitvi domov pa organu v občini, ki mu je potni list izdal. Tistemu, ki je izgubil potni list, izda naše predstavništvo na njegovo prošnjo potni list za vrnitev.

Vizuma za potovanje v tujino za začasno ali za stalno bivanje ne more dobiti, kdor je bil za kaznivo dejanje obsojen na kazen zavora, dokler ne prestopi kazni. Prav tako ne more dobiti vizuma tisti, zoper katerega teče kazenski postopek, in tisti, za katerega je ugotovljeno, da je med prebivanjem v tujini škodoval interesom Jugoslavije. Izdajanje vizumov se lahko omeji za odhod v tujino samo še zaradi preprečenja širjenja nalezljivih bolezni, zaščite javnega reda ali zaradi interesa obrambe dežele.

Kdo je oproščen carine za obrtne stroje in orodje

Podpisani I. D., po poklicu mizarski pomočnik, sem od novembra 1962 zaposlen v ZR Nemčiji kot mizarski pomočnik. V Nemčijo sem prišel s potnim listom, izdanim od TNZ Celje.

Ker se nameravam za stalno kmalu vrniti v domovino, me zanima, če lahko uvozim en rabljen mizarski stroj, nekaj majhnih mizarskih strojkov ter nekaj strojnega mizarskega orodja, ne da bi bilo treba plačati carino. Po vrnitvi v domovino bi potem zaprosil za osebno obrtno dovoljenje.

Vljudno prosim za pojasnilo na moje vprašanje.

I. D., Leinfelden, Nemčija

Če želite pridobiti pravico do brezplačnega uvoza selitvenih predmetov kot izseljenec-povratnik, si boste morali prehodno preskrbeti stalni potni list. Potem boste lahko poleg gospodinjskih predmetov uvozili tudi mizarski stroj in orodje, ki ga v pismu navajate z ozirom na to, da ste bili v Nemčiji zaposleni v mizarskem poklicu. Morali pa boste dobiti od našega diplomatsko-konzularnega predstavništva v Nemčiji potrdilo, da ste v času svojega bivanja v Nemčiji izvrševali mizarsko obrt in da ste po poklicu mizarski pomočnik. To potrdilo in seznam vseh uvoženih predmetov boste morali predložiti upravi carine v osmih dneh po svojem prihodu v Jugoslavijo obenem s prošnjo za oprostitev carine.

Poudarjamo pa, da carinski predpis izrecno navaja, da so oproščeni carine predmeti le v količinah, ki očitno niso za prodajo, glede uvoza strojev pa smo ob neki priliki dobili na carini pojasnilo, da je dovoljeno uvoziti le po enega od vsake vrste.

Kolikor bo kasneje v zvezi s potnimi listi kaj spremenjeno, bomo o tem še naknadno pisali v Rodni grudi.

FRAN
LEVSTIKMARTIN
KRPAN

Napotki k besedilu

Kje je *katera* kovačnica: tu bi pravzaprav pričakovali vprašanje: Kje je kakšna kovačnica; kateri je vprašalni zaimek in vprašuje po določenih osebah ali stvarih iz vrste oseb ali stvari: Kateri je to storil, Janez ali Peter? Katero knjigo bi rad, Krpana ali Desetega brata? — *Da je kladivo in nakovalo* pri roki: morda bi kdo tu pričakoval dvojino: da sta kladivo in nakovalo pri roki. Kadar imamo dva samostalnika skupaj, ki sta si pomensko sorodna, ju občutimo kot celoto, zato stoji povedek v ednini. Taka primera sta še npr.: strah in groza ga je obšla, žalost in hrepenenje je bilo razlito po velem materinem licu. — *Se konj zbosti*: Konj zgubi podkev. — *Da se podstavi*: podstaviti tu pomeni kaj z novim železom obdati, recimo podstaviti sekiro, lemež, lopato. — *Oj tat sežgani*: ta izrek pogosto najdemo v ljudskih pesmih, in sicer pomeni: Oj ti prebrisani človek! — *Takega hrusta* pri hiši: velik, krepak človek. V nekem starejšem slovenskem besedilu beremo: Obogatil ga bo kralj zelo, kdor tega hrusta premaga. — *Na vse kriplje*: na vso moč, kolikor je mogel, kar se je največ dalo. — *Imela je največ enakosti*: bila je najbolj podobna. — *Mesarica*: sekira za sekanje mesa. — *Iznad* kamnitne mize: nad kamnitno mizo. — *Da te bes opali*: navadno v kletvicah, pomeni: Da bi te zlodej, vrag naj te vzame! — *Raje da vse konje od hiše*: v srednjem veku in tudi še pozneje so imeli knezi in vladarji čistokrvne konje, to je bil zanje ne samo ponos, temveč tudi veliko bogastvo. — *Toporišče* mesarici: držaj mesarici. *Jako* debel: jako je značilna dolenska beseda v pomenu zelo. — *Se ne bova lasala*: se ne bova bojevala. Krpan se preprosto predstavlja, ker ne pozna nobenih pravil o boju z orožjem. — *Nekoliko nevšečen*: nekoliko nevoljen, hud, slabe volje. — *Se širokousti*: se samo bahaš, se le junaškega, korajžnega delaš. — *Odstrizi*: glagol striči, strižem ima v velelniku z, ne ž! — *Ako si za kaj*: če si za kakšno rabo, če kaj moreš storiti. — *Čast in slava*: v ljudskem govoru imamo večkrat rabo dveh sorodnih besed, dva primera smo že navedli. — *Se boji vsakega ocepka*: ocepke, palice, gorjača. — *Nadenj*: na njega; enozložne predloge pišemo v ednini v 4. sklonu z zaimki skupaj, npr. nate, pote, ponj, predme, obenj itd. — *Me mrazijo* pri vas: me obrekujejo pri vas, govore čezme pri vas. — *Držali se svojih besed*: Bi držali besedo, bi držali, kar so obljubili. — *Pojte*: Pojdite! — *V sitnost*: v neprijetnost, bilo bi mi neprijetno, zoprno. — *Je kar obsteklel*: Je kar osupnil, je kar otrdel, je kar obstal od presenečenja. — *Po čem bodeš* pa konja poznal: Kako boš pa konja poznal?

(Povest v nadaljevanjih v slovenščini, angleščini, francoščini, španščini in nemščini. Prevajalci so: za angleščino F. S. Copeland, francoščino Viktor Jesenik, španščino Jolanda Kvas in prof. Mirko Rijavec ter za nemščino dr. Else Byhan. Napotki k besedilu: prof. Avg. Pirnat. Ureja Mila Šenk.)

Ko prideta v orožnico, to je v tisto shrambo, kjer imajo orožje, Krpan izbira in izbira, pa kar prime, vse v rokah zdrobi, ker je bil silen človek. Cesarja skoraj obide zona, ko to vidi, vendar se stori srčnega in vpraša: »No, boš kaj kmalu izbral?«

»V čem si bom pa izbral?« odgovori Krpan. »To je sama igrača; to ni za velikana, ki se mu pravi Brdavs, pa tudi zame ne, ki mi pravite Krpan. Kje imate kaj boljšega?«

Cesar se čudi in pravi: »Če to ne bo zate, sam ne vem, kako bi? Večjega in boljšega nimamo.«

Na to reče oni: »Veste kaj? Pokažite mi, kje je katera kovačnica!«

Pelja ga hitro sam cesar v kovačnico, ki je bila tudi na dvoru; zakaj taki imajo vso pripravo in tudi kovačnico, da je kladivo in nakovalo pri rokah, ako se konj izbosi ali če je kaj drugega treba, da se podstavi ali prekuje. Krpan vzame kos železa in najtežje kladivo, ki ga je kovač vselej z obema rokama vihtel; njemu je pa v eni roki pelo, kakor bi koso klepal. »Oj tat sežgani!« pravijo vsi, ko to vidi; še cesarju se je imenitno zdelo, da ima takega hrusta pri hiši. Krpan kuje in kuje, goni meh na vse kriplje ter naredi veliko reč, ki ni bila nobenemu orožju podobna; imela je največ enakosti z mesarico. Ko to izgotovi, gre na cesarski vrt in poseka mlado, košato lipo iznad kamnite mize, kamor so hodili gospóda poleti hladiti se. Cesar, ki mu je bil zmerom za petami, brž priteče in zavpije: »Krpan! I, kaj pa to delaš? Da te bes opali! Ne veš, da cesarica rajši dá vse konje od hiše kakor to lipo od mize? Pa si jo posekal! Kaj bo pa zdaj?«

Krpan z Vrha pa, ne da bi se bal, odgovori: »Kar je, to je. Zakaj mi pa niste druge pokazali, če se vam te tako smili? Kaj bo pa? Drevo je drevo! Jaz pa moram imeti les nalašč za svojo rabo, kakršnega v boju potrebujem.«

Cesar molči, ker vidi, da ne pomaga zvoniti, ko je toča že pobila; pa vendar ga je skrbelo, kako bi se izgovoril pred cesarico. Krpan tedaj naredi najprvo toporišče mesarici, potem pa obseka pol sežnja dolg ter na enem koncu jako debel kij, pa gre pred cesarja: »Orožje imam, ali konja nimam. Saj menda se ne bova peš lasala?«

Cesar, zastran lipe še zmerom nekoliko nevšečen, pravi: »Pojdi pa vzemi konja, katerega hočeš. Saj vem, da le širokousti. Kdaj bom jaz papež v Rimu? Takrat, kadar boš ti zmogel velikana. Če misliš, primi ga, pa mu odstrizi glavo, ako si za kaj, da bo imela moja država mir pred njim, ti pa veliko čast in slavo za njim!«

Krpan je bil malo srdit, pa vendar jezo pogoltne in reče: »Kar se Brdavs tiče, to ni igrača, kakor bi kdo z grma zapodil vrabca, ki se boji vsakega ocepka in kamna.

When they went into the armoury, Krpan picked first one thing and then another, but whatever he took hold of he crushed to bits in his hands, because he was so strong. It fairly gave the Emperor the cold shivers to see that; but he did not lose courage and asked: »Well, shall you be long choosing?»

»What choice is here for me?» answered Krpan. »These are just toys; no good for the giant whom they call Brdavs, nor for me whom you call Krpan. Have you nothing better?»

The Emperor stared and said: »If this is no good to you, I don't know what we can do. We have nothing bigger or better.«

Then the other said: »D'you know what, show me the way to a smithy!»

Quickly the Emperor himself took him to the smithy attached to the court; because they have everything on the spot there, and also a smithy, so that hammer and anvil should be to hand if a horse should cast its shoe or anything else need repairing or altering. Krpan took a piece of iron and the heaviest of the hammers, which the smith could not wield without taking both hands to it; but he swung it with one hand so that it rang as if one were straightening a scythe. »Oh, the powerful cuss!» cried all who watched him; and the Emperor, too, though it capital to have such a stout fellow about his house. Krpan hammered and hammered, worked the bellows with might and forged a great thing that was like no weapon on earth; the nearest thing to it was a

butcher's axe. When he had finished that, he went into the Emperor's garden and cut down the bushy young lime-tree above the stone table where the lords and ladies used to sit for coolness in summer. The Emperor, who was always at his heels, hurried up and cried in dismay: »Krpàn, whatever are you doing? Devil take you! Don't you know that the Empress would sooner miss every one of our horses than that lime-tree from this table? And now you've cut it down! What are we to do?» But Krpan of Vrh replied, without being scared in the least:

»What's done's done. Why didn't you show me another tree, if you're so grieved for this one? What's the matter? A tree's a tree. But I must have timber specially fit for my purpose, such as I need for the fight.«

The Emperor said no more, because he knew that it's no good locking up the stable after the steed is stolen; all the same, he worried over what excuse he should make to the Empress. Now Krpan first made the haft to his butcher's axe; then he shaped a club half a fathom long and very thick at one end. Then he went up to the Emperor: »My weapons I have, but no horse. We're surely not going to scrap on foot?»

The Emperor was still a bit cross because of the lime-tree, so he said: »Go and take any horse you like. I know you're only bragging. When shall I be Pope of Rome? When you prove a match for the giant. If you feel that way, lay hold of him and chop off

his head, if you're any good, so that my country may be well rid of him and you rise to great honour and glory because of him.«

Krpan was rather angry, but he swallowed his wrath and said:

»As for Brdavs, that's not child's play, like beating a bush to drive out a sparrow that fears every stick and stone.

Quand ils arrivent à l'arsenal, Krpan choisit longuement, mais tout ce qu'il empoigne, se brise dans ses mains, parce qu'il est colossal. En voyant cela, l'empereur a presque le frisson; il fait cependant l'intrépide et demande: «Eh bien! Est-ce que tu vas bientôt choisir quelque chose?»

«Dans quoi vais-je donc choisir?» répond Krpan. «Ce ne sont que des jouets; ceci n'est pas pour le géant qu'on appelle Brdavs, et pour moi non plus, que vous appelez Krpan. Où avez-vous quelque chose de meilleur?»

L'empereur s'étonne et dit: «Si cela n'est pas pour toi, je ne sais pas moi-même que faire. Nous n'avons rien de plus grand et de meilleur.»

Là-dessus l'autre dit: «Vous savez quoi? Montrez-moi où il y a une forge!»

L'empereur lui-même l'emmène vite à la forge qui était aussi à la cour; car de telles gens ont tout le nécessaire et aussi une forge, pour que le marteau et l'enclume soient à portée de main si un cheval se déferre ou s'il faut mettre dessous ou refrapper quelque autre chose. Krpan prend un morceau de fer

et le marteau le plus lourd, que le forgeron maniait toujours de ses deux mains, tandis que dans sa main à lui il chantait comme s'il rectifiait une faux. «Oh! le matin!» disent-ils tous, en voyant cela; même l'empereur trouvait épatant d'avoir un gars si robuste dans la maison. Krpan frappe sans relâche, active le soufflet de toutes ses forces et fait une grande chose qui ne ressemblait à aucune arme; elle avait le plus de ressemblance avec une hache de boucher. Lorsqu'il l'a achevée, il va dans le jardin impérial et abat le jeune tilleul touffu au-dessus de la table de pierre, où les nobles allaient prendre le frais en été. L'empereur, qui était toujours sur ses talons, accourt vite et s'écrie: «Krpàn! Qu'est-ce que tu fais donc là? Que le diable t'emporte! Ne sais-tu pas que l'impératrice aime mieux donner tous les chevaux de la maison que ce tilleul de dessus la table? Et tu l'as abattu! Qu'est-ce qui arrivera maintenant?»

Mais Krpan de Vrh sans crainte répond: «Ce qui est fait, est fait. Pourquoi ne m'avez-vous pas montré un autre tilleul, si celui-ci vous fait tellement pitié? Qu'est-ce qui arrivera? Un arbre est un arbre! Mais moi, je dois avoir du bois exprès pour mon usage, comme j'en ai besoin au combat.

L'empereur se tait parce qu'il voit qu'il ne sert de rien de sonner les cloches quand la grêle a tout brisé; et pourtant il s'inquiétait à la pensée comment il se justifierait auprès de l'impératrice. Alors Krpan fait

d'abord un manche à la hache, puis il taille une massue longue d'une demitoise et très grosse à une extrémité; puis il s'avance devant l'empereur: «J'ai les armes, mais je n'ai pas de cheval. Nous n'allons probablement pas nous prendre aux cheveux à pied?»

L'empereur, toujours quelque peu irrité à cause du tilleul, dit: «Va prendre le cheval que tu veux: Je sais bien que tu ne fais que te vanter. Quand serai-je pape à Rome? Lorsque tu auras vaincu le géant. Si tu penses ainsi, empoigne-le et coupe-lui la tête, si tu es bon à quelque chose, pour que mon pays en soit débarrassé et qu'à toi il apporte grand honneur et gloire!»

Krpan était un peu irrité, il avala cependant son courroux et dit: «En ce qui concerne Brdavs, ce n'est pas un jeu, comme si quelqu'un d'un buisson chassait un moineau, qui a peur de chaque baguette et pierre.

Llegados que hubieron a la armería, Krpan fué escogiendo ahora un arnés, ahora otro, pero todo lo que caía en sus manazas se hacía pedazos, pues su fuerza era realmente descomunal. Quedó atónito el emperador al ver esto, pero trató de mostrarse valiente y dijo: «¡Acabarás por escoger algo?»

«¿Qué he de escoger?» repuso Krpan, «si todo no es más que juguetería? No hay aquí nada que pueda servir ni para el gigante que se llama Brdavs, ni tampoco para mí, que me llamo Krpan. ¿Dónde tienen algo mejor que eso?»

Desconcertado el emperador dijo: «Si todo eso no te sirve, a buen seguro que no sé lo que habrá que hacer. Es lo mejor y lo más grande que tenemos.»

Y Krpán: «Bien sé yo lo que he de hacer. ¿Hay acaso una herrería por aquí?»

Entonces le condujo el emperador a una forja que estaba en el mismo palacio imperial. Hay que saber que, a esos señores no les falta nada, ni aún la forja, donde, martillo y yunque a la mano, se puede rápidamente herrar un caballo o guarnecer una armadura. Krpan agarró un lingote de

hierro y un pesadísimo martillo que el herrero a duras penas manejaba con las ambas manos; él en cambio lo hacía sonar como quien le está sacando filo a una guadaña. «¡Cuerpo de condenado!» susurraron los presentes, mientras el emperador revenetaba de orgullo por tener tal fenómeno en su casa. Krpan mientras tanto fraguaba y forjaba, haciendo trabajar el fuelle a toda su fuerza; al fin le salió un voluminoso instrumento que no se parecía a ningún arma; a lo más se asemejaba a un hachón de los que usan los carniceros. Hecho esto, se dirigió al parque imperial y abatió un frondoso tilo en cuya sombra estaba una mesa de piedra, lugar de tertulias de los señores de la Corte en los calurosos meses de verano. El emperador que le estaba siempre a los calcañales, se le acercó de prisa y le gritó: «¡Oh, Krpan! ¿Qué es lo que estás haciendo? ¡Véte al diablo! ¿No sabes que la emperatriz preferiría perder a todos sus caballos antes que este tilo, junto a la mesa de piedra? ¡Y, tú, vas, y lo derribas! ¿Ahora que pasará?»

No se azoró Krpán de Vrh sino que contestó: «A lo hecho, pecho. ¿Por qué no me indicó otro si ese os estaba tan a pechos? ¿Qué va a pasar? Al fin, tanto vale un árbol como otro. Pero a mí no me sirve cualquier madero, sino tal como yo lo necesito en la lucha.»

Callóse el emperador dándose cuenta que después del incendio no vale repicar; sin embargo estaba preocupado por las excusas que tendrá que buscar ante la emperatriz. Krpan primero preparó el asidero para el hacha y luego una gruesa cachiporra de media braza de largo; así se presentó al emperador diciéndole: «Armas tengo, tan sólo me falta la cabalgadura. O ¿creen tal vez que vamos a lidiar a pie?»

El emperador, amostazado aún por lo del tilo, refunfuñó: «Anda y búscate el caballo que quieras. Por lo que veo, no son sino fanfarronadas tuyas. ¿Cuándo seré yo el Papa en Roma? Cuando tú venzas al gigante. Si lo piensas seriamente y vales algo, agárralo y córtale la cabe-

za, para que deje en paz mi reino y obtengas tú después tu fama y gloria eterna.»

A Krpan se le fué subiendo la cólera, mas trató de dominarse y dijo: «La lidia con Brdavs no es un juego, ni lo vamos a ahuyentar con una piedra o leño como al gorrión del arbusto.

Als die beiden in die Rüstkammer kamen, da wählte und wählte Krpan, aber alles, was er nahm, zerbrach in seinen Händen, denn er war ein gewaltig starker Mann. Den Kaiser schauderte fast, als er das sah, doch fasste er sich ein Herz und fragte: »Nun, wirst du bald etwas auswählen?«

»Was soll ich denn wählen?« antwortete Krpan. »Das ist nur Spielzeug, das ist nichts für den Riesen, der Brdavs heisst, und auch nichts für mich, den ihr Krpan nennt. Wo habt ihr Besseres?«

Der Kaiser wunderte sich und sprach: »Wenn dir das nicht passt, weiss ich selber nicht, was denn sonst. Grösseres und Besseres haben wir nicht.«

Darauf jener: »Wisst Ihr was? Zeigt mir, wo hier eine Schmiede ist.«

Geschwind führte ihn der Kaiser selbst in die Schmiede, die auch zum Hofe gehörte, denn solche Herren haben alle nötigen Vorrichtungen und auch eine Schmiede, damit Hammer und Amboss zur Hand seien, wenn ein Pferd ein Hufeisen verliert oder wenn es vonnöten ist, etwas anzustählen oder umzuschmieden. Krpan ergriff ein Stück Eisen und den schwersten Hammer, den der Schmied stets mit beiden Händen schwang; Ihm aber sauste er in einer Hand, als ob er eine Sense dengle. »O was für ein mächtiger Kerl!« riefen alle, die das sahen, und der Kaiser war ungeheuer stolz, einen solchen Baumstark im Hause zu haben. Krpan schmiedete und schmiedete, trat den Blasebalg aus Leibeskräften und verfertigte ein grosses Ding, das keiner einzigen Waffe glich und am ehesten noch einem Fleischbeil ähnelte. Als er damit fertig war, ging er in den kaiserlichen Garten und fällte die junge, breitästige Linde über dem steinernen Tisch, zu dem

die Herrschaften im Sommer wandelten, um Kühlung zu finden. Der Kaiser, der ihm immer auf den Fersen war, lief eilends herbei und erhob ein Geschrei: »Krpan! Ja aber was machst du da? Dass dich der Kuckuck hole! Weissst du nicht, dass die Kaiserin lieber alle Pferde vom Hofe gibt als die Linde vom Steintisch? Und du hast sie gefällt! Was wird es da geben!«

Krpan aus Vrh aber antwortete ungerührt: »Was geschehen ist, ist geschehen. Warum habt Ihr mir nicht irgendeine andere gezeigt, wenn es Euch um diese so leid ist? Was es da geben wird? Holz ist Holz. Ich muss aber Holz, wie ich es im Kampf brauche, eigens zu meiner Nutzniessung haben.«

Der Kaiser schwieg, weil er einsah, dass es nichts fruchtet zu läuten, wenn der Hagel schon alles zerschlagen hat; aber er machte sich doch Sorgen, wie er sich vor der Kaiserin rechtfertigen sollte. Krpan fertigte zuerst den Schaft zum Schlachtbeil aus, dann hackte er eine ein halbes Klafter lange, an einem Ende sehr dicke Streitkeule zu recht und trat vor den Kaiser: »Waffen habe ich, aber ich habe kein Pferd. Wir werden doch wohl nicht zu Fuss raufen?«

Der Kaiser, wegen der Linde immer noch etwas verstimmt, sprach: »Geh und nimm dir das Pferd, das du willst. Ich weiss ja, dass du grosstust. Wann werde ich Papst in Rom sein? Wenn du den Riesen überwältigt haben wirst. Ist es dir ernst, greif ihn an und schlag ihm den Kopf ab, wenn du etwas taugst, damit mein Reich Ruhe vor ihm hat, du aber grosse Ehre und Ruhm hinterher!«

Krpan war ein wenig zornig, schluckte aber seinen Groll herunter und sagte: »Was den Brdavs anbelangt, so ist das keine Spielerei, wie wenn da einer Sperlinge aus dem Gebüsch verscheucht, die sich vor jedem Knüttel und jedem Stein fürchten.

PETNAJSTA VAJA

FIFTEENTH LESSON

LECCIÓN DÉCIMOQUINTA

Hrana

Včasih jemo tudi ribe.

S čim jeste juho?

Juho jemo z žlico.

S čim pa meso?

Meso režemo z nožem in jemo z vilicami.

Kaj pijete po obedu?

Pijemo vodo, vino ali pivo.

Po obedu pijemo črno kavo.

Kdaj večerjate?

Večerjamo ob devetnajstih.

Kaj jeste za večerjo?

Večerja je navadno hladna.

Za večerjo jemo klobase, sir ali slanino.

Ob desetih imamo malico.

Pred jedjo smo lačni, po jedi smo siti.

Slovnica

Orodnik (6. sklon)

Moški spol

Ednina

z nožem
z obedom
s kruhom

Množina

z noži
z obedi

Food

Sometimes we eat fish too.

What do you eat soup with?

We eat soup with spoon.

What do you eat meat with?

We cut meat with knives and eat it with forks.

What do you drink with your lunch?

We drink water, wine or beer.

After lunch we drink black coffee.

When do you have supper?

We have supper at 7 o'clock.

What do you eat for supper?

Supper is usually cold.

For supper we eat sausages, cheese or bacon.

At 10 o'clock we have a snack.

Before eating we are hungry, after it we are satiated.

Grammar

Instrumental (6th Case)

Ženski spol

Ednina

z žlico
s klobaso
z jedjo

Množina

z žlicami
s klobasami
z jedmi

Alimentación

A veces comemos tambien el pescado.

¿Con qué toman Uds. la sopa?

La sopa tomamos con la cuchara.

¿Y con qué comen Uds. la carne?

La carne cortamos con el cuchillo y comemos con el tenedor.

¿Qué toman Uds. después de la comida?

Tomamos agua, vino o cerveza.

Después de la comida tomamos el café.

¿Cuándo cenan Uds.?

Cenamos a las siete de la tarde.

¿Qué cenan?

La cena es generalmente fría.

Cenamos salchichas, queso o tocino.

A las 10 tenemos la merienda.

Antes de la comida tenemos apetito, después de la comida estamos satisfechos.

Gramática

Instrumental (6º caso)

Srednji spol

Ednina

s kosilom
z mesom

Množina

s kosili

VAJE — EXERCISES — EJERCICIOS

**Odgovorite na vprašanja — Answer the questions —
Contesten a las preguntas:**

Kdaj ste lačni? Kdaj ste siti? S čim ješ juho? S čim pa meso? Kdo kuha kosilo? Kdaj večerjate. Ali imate vsak dan malico? Kaj jeste za večerjo? Ali imate toplo ali hladno večerjo? Ali radi pijete kavo? Kaj pijete pri obedu?

**Postavite vprašanja — Put questions —
Hagan preguntas:**

Jem črn kruh. S prijateljem grem v kino. Večerjamo ob sedmih. Rad pijem črno kavo.

**Postavite samostalnik v pravičen sklon — Put the noun
in the right case — Coloquen el sustantivo en el caso
correcto:**

Kruh režemo z (nož). S (kosilo) smo zadovoljni. Pred (jed) smo lačni. Rad pijem (vino). Za zajtrk imam (kava). Po (obed) ne delamo. Z (učitelj) smo zadovoljni. Imamo (topla večerja). Rad imam (sadje). Malico dobimo ob (deset).

Narek — Dictation — Dictado:

Jaz ne pijem vina. Po obedu pijemo črno kavo. Večerjamo navadno ob 8. zvečer. Včasih imamo hladno večerjo: sir, maslo, klobase in sadje.

Živela

**Jugoslovanska
armada!**

Živel vrhovni
KOMANDANT

maršal TITO!

Živela **29. divizija,**
ki je prva vkorakala v Ljubljano!

**ŽIVELA IV. ARMADA,
IX. IN VII. KORPUS**
osvoboditelji SLOVENSKEGA
PRIMORJA in TRSTA

**ŽIVELA IV. ARMADA,
IX. IN VII. KORPUS**

EL
DONI
TI